

מסכת בבא בתרא פרק שני 'לא יחפור'

מתוך "גמרא נוקה"

על שם הורי לפתלי וחנה הולנדר הכ"מ

(בבא בתרא יז, ב)

משנה :

לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו, ולא שיח, ולא מערה (מפורשים בבבא קמא בפרק 'שור שנגח את הפרה' (דף נ:): בור – עגול; שיח – ארוך וקצר; מערה – מקורה בקירוי), ולא אמת המים, ולא נברכת כובסין (חופר חפירה מרובעת בעומק אמה או יותר, ומי גשמים מתכנסים בה לכבס בגדיהם, והיו להם שתיים: אחת ששורים את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים, והיא קרויה 'מחמצן' בגמרא, ואחת שמשפשפים בה והיא קרויה 'נדיין') – אלא אם כן הרחיק מכותל חברו שלשה טפחים (מפני שהחפירה הסמוכה לבור מחלשת כותלי הבור ומרפה אותו), וסד בסיד (את כותלי חפירתו);

ומרחיקים את הגפת (פסולת זיתים שנתעצרו בבית הבד) ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים (אבנים שהאור יוצא מהן, שקורין קיליי"ש) מכותלו של חברו (כותל לבנים של טיט, הבנוי על גבי קרקע; ולא בבור קאי השתא) שלשה טפחים (שכל אלו קשין לחומה, שמוציאין הבל), <או> סד [וסד] בסיד.

מרחיקין את הזרעים (קשין לכותל כדמפרש בגמרא) ואת המחרישה (מרפה את יסודו ונופל) ואת מי רגלים (ממסמסין את הלבנים שהן של טיט יבש) מן הכותל שלשה טפחים;

ומרחיקין את הריחים (קשין לכותל שמנידין את הקרקע בגלגול חבטתו) שלשה מן השכב (היא הריחים התחתונה), שהן ארבעה מן הרכב (היא העליונה הרוכבת על זו, והיא קצרה טפח מן התחתונה);

ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה (תנור – כלי חרס הוא, שרוף בכבשן, כשאר קדירות; ופיו למעלה; והבא לקובעו בארץ – עושה בנין טיט ואבנים שיהיו לו לבסיס, ומושיבין אותו עליו, שלא יצטננו שוליו מחמת קרקע; ואותו בנין עשוי בשיפוע רחב מלמטה וקצר מלמעלה כמדת התנור; תחתונה קרוי 'כליא' ועליונו קרוי 'שפה', כלומר: שפת הכליא: שפתה עליונה; ולפי שהבלו של תנור קשה לכותל – צריך להרחיקו).

(בבא בתרא יז, ב)

גמרא :

פתח ב'בור' ('סמוך לבורו של חברו') ומסיים ב'כותל' (והדר טיים 'אלא אם כן הרחיק מכותל'! הוה ליה למיתני 'אלא אם כן הרחיק מבור', דאילו מכותלו – כותל הבנוי על גבי קרקע הוא) ? <ליתני אלא אם כן הרחיק מבורו של חברו ג'ט>
אמר אביי ואיתימא רב יהודה: מכותל בורו שנינו (כלומר: האי 'כותל' דקתני – מכותל בורו קאמר, שאף הוא קרוי כותל).
וליתני 'אלא אם כן הרחיק מבורו של חברו שלשה טפחים' (ואנא ידענא דמכותל קאמר, דאי מחלל בורו קאמר – אין זה כונס לתוך שלו כלום; ופעמים שהוא סותר אף כותל חברו אם הוא רחב משלשה!) ?

הא קא משמע לן (במאי דתניא מכותל בורו): דכותל בור – שלשה טפחים (למדנו בה שהכותל בורו של ראשון מילא כל שלשה טפחים: שהזקק גם הוא להרחיק מן המיצר; וממאי? מדקתני שהחפירות חללו של זה אינה מופלגת מכותלו של זה, אלא שלשה טפחים שהוא כונס לתוך שלו; נמצא ששלשת הטפחים שכנס גם זה לתוך שלו – הכותל מלאם, ואשמועינן שיעור רוחב כותלי בור); נפקא מינה למקח וממכר, כדתניא: האומר לחבירו "בור וכותליה אני מוכר לך" צריך שיהא הכותל שלשה טפחים.

(ואם תאמר: מנלן שהכותל הראשון הוא הרי שיעור הרחקה מן המיצר? והלא לא היה לחבירו בור סמוך למיצר? ופליגי בה אביי ורבא): איתמר: הבא לסמוך (בורו תחילה) בצד המצר (ולחבירו אין שם בור): אביי אמר: סומך, ורבא אמר: אינו סומך (ושמעין ליה לאביי דאמר: ראשון אינו צריך להרחיק – תריץ: הא שמעינן ליה לאביי גופיה דאוקמה כשבאו לחפור בבת אחת, ושניהן הוזקו להרחיק כל אחד ואחד שלשה טפחים).

בשדה העשויה לבורות (כגון בית השלחין שצריכה להשקות תדיר) – דברי הכל אינו סומך; כי פליגי בשדה שאינה עשויה לבורות: אביי אמר: סומך – דהא אינה עשויה לבורות! רבא אמר: אינו סומך, דאמר ליה "כי היכי דאת אימלכת וחפרת – אנא נמי ממלכנא וחפרנא"!

איכא דאמרי: בשדה שאינה עשויה לבורות - דברי הכל סומך; כי פליגי בשדה העשויה לבורות: אביי אמר: סומך, אפילו לרבנן דאמרי מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה (דשמעין מינה: אדם צריך לכנוס לתוך שלו כדי שלא יזיק את חברו, ולא אמרין 'זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו'): התם הוא, דבעידנא דקא נטע - איתא לבור, אבל הכא: בעידנא דקא חפר - ליתא לבור!

ורבא אמר: אינו סומך ואפילו לרבי יוסי, דאמר זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: הני מילי התם, דבעידנא דקא נטע ליתנהו לשרשיו דמזקי לה לבור (אלא סופן שיתפשטו עשרים וחמשה אמה ויזיקו את כותלי הבור); אבל הכא אמר ליה: "כל מרא ומרא דקא מחיית - קא מרפית לה לארעאי (שהיא מרעדת ונדה מחמת המכה)!"

תנן: לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו; טעמא דאיכא בור, הא ליכא בור - סומך; בשלמא להך לישנא דאמרת 'בשדה שאינה עשויה לבורות דברי הכל סומך', מתניתין בשדה שאינה עשויה לבורות; אלא להך לישנא דאמרת 'בשדה שאינה עשויה לבורות פליגי': בשלמא לאביי ניחא, אלא לרבא קשיא! אמר לך רבא: הא איתמר עלה: אמר אביי ואיתימא רב יהודה: מכותל בורו שנינו (ולמדנו בה שאף הראשון הוזקק להרחיק כדי כותל, שהוא שלשה טפחים, כדאמרן).

איכא דאמרי: תנן: לא יחפור אדם בור סמוך לבורו של חברו; ואיתמר עלה: אמר אביי, ואיתימא רב יהודה: 'מכותל בורו' שנינו; בשלמא להך לישנא דאמרת: בשדה העשויה לבורות דברי הכל אינו סומך - מתניתין בשדה העשויה לבורות; אלא להך לישנא: דאמרת 'בשדה העשויה לבורות' פליגי: בשלמא לרבא - ניחא; אלא לאביי קשיא (דהוא גופיה אוקים ד'מכותל בורו שנינו', ועל כרחך לא הוזכר שם כותל אלא ללמדנו ששיעור כותל כדי הרחקת המיצר הוא, אלמא אף הראשון הוזקק להרחיק)!

אמר לך אביי: מתניתין - שבאו לחפור בבת אחת [שניהם מרחיקים].

תא שמע: סלע הבא בידים (קרקע רך מתכתש מאיליו): זה חופר בורו מכאן, וזה חופר בורו מכאן; זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד (אלמא אף על הראשון להרחיק); [קשיא לאביי]! בא בידים שאני.

ודקארי לה מאי קארי לה?

בא בידים איצטריכא ליה: סלקא דעתא אמינא: כיון דבא בידים ליבעי נמי רווחא טפי - קא משמע לן (כלומר: הוא הדין אף על גב דלא בא בידים; והאי דנקט 'בידים' - רבותא אשמעינן: דאף על גב דבא בידים - אין צריך להרחיק אלא שלשה טפחים).

תא שמע: מרחיקין את הגפת [עיין תוספות] ואת הזבל ואת

(בבא בתרא יח, א)

המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חברו שלשה טפחים, א' וסד בסיד; טעמא

דאיכא כותל, הא ליכא כותל סומך!

לא: כי ליכא כותל נמי לא סמיך, ואלא מאי קא משמע לן? - הא קא משמע לן: דהני קשו לכותל.

תא שמע: מרחיקים את הזרעים ואת המחרישה ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים;

טעמא דאיכא כותל, הא ליכא כותל - סמיך!

לא: כי ליכא כותל נמי לא סמיך, ואלא מאי קא משמע לן? - הא קא משמע לן: דמתונתא (דבר לח) קשה לכותל.

תא שמע: ואת הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב; טעמא דאיכא כותל,

הא ליכא כותל - סמיך!

לא: כי ליכא כותל נמי לא סמיך, ואלא מאי קא משמע לן? - הא קא משמע לן: דטיריאי [רעידות] (איטוני'ר בלע"ז, כמו 'דטרייא לרישיה' באלו טריפות (חולין דף מה.)) קשה לכותל.

תא שמע: ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה; טעמא דאיכא כותל, הא ליכא כותל – סמיך!
לא: כי ליכא כותל נמי לא סמיך, אלא מאי קא משמע לן? – הא קא משמע לן דהבלא קשה לכותל.

תא שמע [ברייתא להלן כב]: לא יפתח אדם חנות של נחתומין (מוכרי לחם שמטיקין שם אור תמיד) ושל צבעין תחת אוצרו ('אוצר' = עלייה שאוצרין בה תבואה ושמן ויין, והעשן קשה להן) של חבירו ולא רפת בקר (הריח קשה להן); טעמא דאיכא אוצר, הא ליכא אוצר – עביד!
דירה שאני (חנות ורפת בקר – דירתן של אדם הן, ואין לנו לאסור דירתו עליו אלא אם כן ההיזק מוכן); דיקא נמי (דדירה שאני), דתני עלה (דהיא): 'אם היתה רפת בקר קודמת לאוצר – מותר' (ובכולהו שאר הרחקות דמתניתין לא תנא הכי – שמע מינה: הכא – משום דדירה שאני, אבל אינך – אף הראשון צריך להרחיק).

תא שמע: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות (כדמפרש טעמא כדי עבודת הכרם); ותני עלה ארבע אמות שאמרו – כדי עבודת הכרם (שהיו חורשים הכרם במחרישה וכן בשעת הבציר בוצרין אותם בעגלות וצריך להן מקום פנוי ארבע אמות שלא תיכנס עגלת מחרישתו בקרקע חבירו); טעמא – דמשום כדי עבודת הכרם (שהוא מזיקו בידים), הא לאו משום כדי עבודת הכרם – סמיך, ואף על גב דאיכא שרשין דקא מזקי (שיתפשטו שרשיו ויזיקו בשדה, בין לעכב המחרישה בין לחפירת הבור)!
הכא במאי עסקינן? – דמפסיק צונמא (סלע חזק שלא יתפשטו שרשיו לשם);

→ דיקא נמי דקתני ← תא שמע: היה גדר בינתים (שאין מזיקו עוד לעבודת הכרם) זה סומך (אילנות) לגדר מכאן, וזה סומך (אילנות) לגדר מכאן (ואי נמי אחד מהן שדה לבן – אין כאן כלאים, כדאמר בעירובין (דף יא.): 'אם גפנים מכאן – מותר לזרוע כאן' – גבי נעץ ארבעה קונדיסין ומתח זמורה על גביהן, דדמיא לצורת הפתח; קתני מיהא 'זה סומך' ואף על גב דאזלי שרשים תחת הגדר ומתפשטין לתוך השדה) [קשיא לרבא]!?

הכא נמי בצונמא.
אי הכי – אימא סיפא: היו שרשיו יוצאין בתוך של חבירו מעמיק להן שלשה טפחים (בעל השדה קוצץ את השרשין שיצאו בשדהו בעומק שלשה טפחים) כדי שלא יעכב המחרישה; ואי דמפסיק צונמא – מאי בעו שרשין התם?
הכי קאמר: 'ואי לאו צונמא (וזה נוטע שם שלא כדת מעמיק להו זה כשיזיקו הן) והיו שרשיו יוצאין לתוך של חבירו – מעמיק שלשה טפחים כדי שלא יעכב המחרישה'.

תא שמע [להלן כה,ב]: מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה (כך שיערו שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור); טעמא דאיכא בור, הא ליכא בור – סמיך!
לא: כי ליכא בור נמי לא סמיך, והא קא משמע לן: דעד כ"ה אמה אזלי שרשים ומזקי לבור.
אי הכי – אימא סיפא: ואם אילן קדם לא יקוץ; ואי דלא סמיך היכי משכחת לה (דהאילן קדם ואי שלא כדן סמך אמאי לא יקוץ מה לי בור קדם דקתני קוצץ ומאי שנא אילן קדם דתנא לא יקוץ)?
כדאמר רב פפא (לקמן בשמעתין): בלוקח – הכא נמי בלוקח (אדם שנטע אילן בתוך שדהו, ואחר כך מכר חצי שדהו לאיש אחר, ובא הלוקח וחפר בור – אין זה צריך לקוץ אילן שננטעו ברשותו).

תא שמע: מרחיקין את המשרה (מים ששורין בו את הפשתן) מן הירק (של מיני מאכל: כרוב ושומין וכרישין) ואת הכרישין (כרתי פוריל"ש) מן הבצל ואת החרדל מן הדבורים (שאוכלין את החרדל, ומחדד את פיהם, ואוכלות את דבש שלהן); טעמא דאיכא ירק, הא ליכא ירק סמיך!?
לא: כי ליכא ירק נמי לא סמיך, והא קא משמע לן: דהני קשו אהדדי.
אי הכי – אימא סיפא: רבי יוסי מתיר בחרדל מפני שיכול לומר לו "עד שאתה אומר לי 'הרחק חרדלך מן דבוראי' (שעל המזיק להרחיק עצמו) – הרחק דבורך מן חרדלאי, שבאות ואוכלות לגלוגי חרדלאי (שאף אתה נקרא מזיק)" ,

(בבא בתרא יח,ב)

ואי דלא סמיך (איניש היזק למיצר חבירו אפילו בשאין שם דבר הניזוק אית ליה לרבי יוסי דאלו שניהן מזיקין) – היכי משכחת לה (דליסמוך חד מינייהו ברישא? הרי חבירו מעכב עליו)?

אמר רב פפא: בלוקח (אחר שעשה זה משרה בתוך שדהו, או זרע שם חרדל - מכר מחצה שדהו לאחר, והלוקח זרע שם ירק או העמיד דבורים).

אי בלוקח - מאי טעמא דרבנן (אמאי מרחיק? הרי ברשות עשה)? ועוד: מאי טעמא דרבי יוסי (דלא פליג אלא בחרדל): אפילו משרה וירקא נמי (וטעמא משום דתרווייהו מזיקין הן, וליפלוג נמי במשרה וירק)!

אמר רבינא: קא סברי רבנן: על המזיק להרחיק את עצמו (ואף על פי שמתחלה עשה ברשות).

מכלל דרבי יוסי סבר: על הניזק להרחיק את עצמו - אי על הניזק, אפילו משרה וירקא נמי!?

אלא לעולם: רבי יוסי נמי - 'על המזיק' סבירא ליה, והכי קאמר להו רבי יוסי לרבנן: תינח משרה וירקא, דהני מזקי הני והני לא מזקי הני, אלא חרדל ודבורים - תרווייהו מזקי אהדדי!?

ורבנן? - דבורים לחרדל לא מזקי ליה: אי בבינתא (גרעין הזרע) - לא משכחא ליה (הדבורה לפי שהוא טמון בשרביט); אי בטרפא (ואם יאכל העלה) - הדר פארי (חוזר וצומח).

וסבר רבי יוסי על המזיק להרחיק את עצמו? והתנן: רבי יוסי אומר: אף על פי שהבור קודמת לאילן - לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו?

אלא לעולם רבי יוסי 'על הניזק' סבירא ליה, ולדבריהם דרבנן קאמר להו: לדידי - על הניזק להרחיק את עצמו, ואפילו משרה וירקא לא בעי רחוקי; אלא לדידכו, דאמריתו 'על המזיק': תינח משרה וירקא דהני מזקי הני והני לא מזקי הני, אלא חרדל ודבורים תרווייהו מזקי אהדדי?

ורבנן - דבורים לחרדל לא מזקי ליה: אי בבינתא -

(בבא בתרא יט, א)

לא משכחת ליה; אי בטרפא - הדר פארי.

ולא נברכת הכובסין וכו' - [אלא אם כן הרחיק מכותל חבירו שלשה טפחים, וסד בסיד]:

אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לא שנו אלא מן המחמצן (נברכת ששורין בו את הבגדים יום או יומים בצואת כלבים עד שמחמיצין ומסריחין), אבל מן הנדיין (נברכת שכובסין ומשפשפין בה מתוך שהמים נתזין למרחוק) - (צריך להרחיק) ארבע אמות. תניא נמי הכי: נברכת הכובסין - ארבע אמות; והא אנן תנן שלשה טפחים - אלא לאו שמע מינה כדרב נחמן!

ואיכא דרמי להו מירמי: תנן נברכת הכובסין שלשה טפחים והתניא ארבע אמות? אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: לא קשיא: כאן מן המחמצן, כאן מן הנדיין.

רב חייא בריה דרב אויא מתני לה בהדיא: אלא אם כן הרחיק משפת מחמצן ולכותל שלשה טפחים.

וסד בסיד:

איבעיא להו 'וסד בסיד' תנן. או דילמא 'או סד בסיד' תנן (כלומר או ירחיק או סד)?

פשיטא ד'וסד בסיד' תנן, דאי סלקא דעתך ד'או סד בסיד' תנן - אם כן ליערבינהו (לתרתי בבי רישא ומציעתא) וליתנינהו (דהתם 'או סד בסיד' תנן! אלא מדלא ערבינהו - שמע מינה דברישא וסד בסיד תנן: דבעינן תרווייהו: הרחקה וסיד)?

דילמא משום דלא דמי האי היזיקא להאי היזיקא: רישא - היזיקא דמתונא [לחות], סיפא היזיקא דהבלא [אדים].

תא שמע: רבי יהודה אומר: סלע הבא בידים [אדמה מתפוררת] - זה חופר בורו מכאן וזה חופר בורו מכאן, זה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד, וזה מרחיק שלשה טפחים וסד בסיד טעמא דבא בידים, הא לא בא בידים - לא!

הוא הדין דאף על גב דלא בא בידים - נמי סד בסיד; ובא בידים איצטריכא (למנקט) ליה (לתנא, ואף על גב דהוא הדין ללא בא בידים): סלקא דעתא אמינא כיון דבא בידים ליבעי רווחא טפי - קא משמע לן.

מרחיקין את הגפת ואת הזבל ואת המלח ואת הסלעים וכו' [ואת הזבל ואת המלח ואת הסיד ואת הסלעים מכותלו של חבירו שלשה טפחים, <או> סד [וסד] בסיד]:

תנן התם [שבת פ"ד מ"א, דף מז, ב] במה טומנין ובמה אין טומנין (את החמין בשבת, דאמור רבנן דאסור להטמין בדבר המוסיף הבל; והתם מפרש טעמא: גזירה שמא יטמין ברמץ)? אין טומנין לא בגפת ולא בזבל ולא במלח ולא בסיד ולא בחול בין לחין בין יבשין; מאי שנא הכא דקתני סלעים ולא קתני חול ומאי שנא התם דקתני חול ולא קתני סלעים? אמר רב יוסף: לפי שאין דרכן של בני אדם להטמין בסלעים. אמר ליה אביי: וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר ולשונות של ארגמן (צמר צבוע, ואחר כך חזרו והחליקוהו במסרק; ועשוי לשונות לשונות), דתניא טומנין בגיזי צמר ובציפי צמר (לאחר שסרקו ונפצו במסרק) ובלשונות של ארגמן ובמוכין (של שחקי בגדים שהסורק מוציא מבגדי הצמר בקוצים) ואין מטלטלין אותן (שהן מוקצים למלאכת בגדים); (ואפילו הכי איירי בהו רבנן)? אלא אמר אביי (איוב לו, לג) יגיד עליו ריעו [מקנה אף עלעולה]: תנא הכא סלעים - והוא הדין לחול; תנא התם חול - והוא הדין לסלעים.

אמר ליה רבא: אי יגיד עליו ריעו - ליתנינהו לכולהו בחדא (כל הנך משום הבלא בחדא: או כאן או אצל שבת) וליתני חדא מנייהו באידך, והוא הדין לאידך! אלא אמר רבא: התם היינו טעמא דלא קתני 'סלעים': משום דמשתכי לה לקדירה (שמשריין את הקדירה; כך שמעתי כאן; ובכל מקום שמעתי שמעלה חלודה); הכא היינו טעמא דלא קתני 'חול': משום דמחמימי חיים (כשנותנין בו דבר חם הוא מתחמם וגבי הטמנה מחמימי הוא), (אבל גבי כותל -) ומקרירי קרייר. והא תני רבי אושעיא (להרחקות דמתניתין בתוספתא שלו), (וקאמר) 'חול' (גבייהו)!? התם - במתונא (אצל היזק לחלוח שְׁנָאָה, ובחול לח, ולא אצל היזק הבל). תנא דידן נמי ליתני, ולוקמיה במתונא? הא תנא ליה: אמת המים אטו מי לא קתני אמת המים, וקתני נברכת הכובסין! הנהו צריכי: דאי תנא אמת המים - משום דקביעא, אבל נברכת הכובסין דלא קביעא (לא קביעא כאמת המים: שאמת המים עשוין להיות שם עולמית, אבל זו - הכובס פעמים שמשנתנה לאומנות אחרת) - אימא לא; ואי תנא נברכת הכובסין - משום דקווי וקיימי (ולחלוחן קשה יותר משל מים חיים), אבל אמת המים לא? - צריכא.

מרחיקין את הזרעים ואת המחרישה וכו' [ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים; ומרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב]: 'זרעים'? תיפוק ליה משום 'מחרישה' (שהרי חרשו תחילה; ואפילו לא זרע ליה תנא ליה 'מרחיקין')?

במפולת יד (שזרעו בלא חרישה: חופר במרה, ואינו מעמיק כעומק המחרישה). 'מחרישה'? ותיפוק ליה משום 'זרעים' (שסתם חורשין סופן לזרוע, והא קתני 'זרעים')? בחורש לאילנות (שיש שם אילנות מימים רבים, ובא לחרוש תחתיהם להשביחן). ותיפוק ליה משום מיא (שצריך להשקותן תמיד, וכיון דאי אפשר לזרעים בלא מים - למה ליה למתנינהו? הא תנא ליה הַיִּיק דליחלוח אצל כותל)? תנא - בארץ ישראל קאי, דכתיב (דברים יא, יא) [והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת] למטר השמים תשתה מים.

למימרא: דזרעים

(בבא בתרא יט, ב)

לצדדין קא משתרשי (ומחלידין מתחת לכותל, ומקלקלים יסודו), והא תנן: המברין את הגפן בארץ (גפן יחיד שאין בזרעים שאצלם משום עירבוב: דאין כרם בפחות מחמש גפנים: שתיים כנגד שתיים, ואחת יוצא זנב, אלא שלא ינק הזרע מן הגפן), אם אין על גבה עפר שלשה טפחים לא יביא זרע עליה ('מברין' - כמו 'ויברך הגמלים' (בראשית כד); כופף זמורת גפן מחוברת, ומבריכה בקרקע בצידיה לכאן ולכאן, וקורין בלע"ז פרובניי"ר); ותני עלה 'אבל זורע את הצדדין אילך ואילך'? אמר רבי חגא בשם רבי יוסי: מפני שמחלידין את הקרקע (אצל הכותל במקומו) ומעלין עפר תיחות (ומתמוטט קרקע יסוד הכותל לצדדין).

ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים וכו':

אמר רבה בר בר חנה: מותר לאדם להשתין מים בצד כותלו של חבירו, דכתיב (מלכים א כא, כא) [הנני מבי אליך רעה ובערתי אחרך] והכרתי לאחאב משתין בקיר (אלמא דרך בני אדם כן) ועצור ועזוב בישראל! והא אנן תנן ואת מי רגלים מן הכותל שלשה טפחים? התם בשופכין.

תא שמע: לא ישפוך אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים? התם נמי בשופכין.

תא שמע: לא ישתין (ליכא לאוקמי אלא במשתין ממש) אדם מים בצד כותלו של חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שלשה טפחים; במה דברים אמורים? בכותל לבינים (שהם של טיט, שנתיבשו בחמה, והם נימוקים מחמת המים); אבל בכותל אבנים - בכדי שלא יזיק; וכמה? טפח (מפני שמטשטש את הקרקע סמוך ליסוד הכותל); ושל צונמא (אם כותל זה בנוי בסלע דליכא למיחש בטישטוש קרקע) - מותר (סמוך ממש ואסיפא קאי בכותל אבנים); - תיובתא דרבה בר בר חנה? תיובתא.

והא רבה בר בר חנה - קרא קאמר? התם - הכי קאמר: אפילו מידי דדרכיה לא ישתוני בקיר - לא שביקנא ליה, ומאי ניהו? כלבא.

אמר רבי טובי בר קיסנא אמר שמואל: ריק (סופגנין: חדרה דקה ורכה) - אינו ממעט בחלון (שבין בית לבית, ויש בו פותח טפח, ומת מונח באחת מהן, וטומאה בוקעת לצד שני - אין ריק ממעט שיעורן מלהוציא טומאה: דכיון דדאי לאכילה - לא מבטיל להתם דנהוי כמחיצה). מאי איריא 'ריק'? אפילו עבה נמי?

'לא מיבעיא' קאמר: לא מיבעיא עבה, כיון דאיחזי ליה לא מבטיל ליה, אבל ריק - דממאיס (מתוך שהוא דק, ולחלוח הכותל מרטבו - נמאס) - אימא בטולי מבטיל ליה? - קא משמע לן.

ותיפוק ליה דהוה ליה דבר שהוא מקבל טומאה, וכל דבר שהוא מקבל טומאה - אינו חוצץ בפני הטומאה?! שני לשבמי פירות (שאינן מכשירין, ואין אוכל מקבל טומאה בלא הכשר משקה הקרוי 'משקה', כגון מים ויין וחלב).

מיתיבי: קופה מלאה תבן, וחבית מלאה גרוגרות (תאנים יבשים; וכגון שלא הוכשרו) המונחים בחלון: רואין כל שאילו ינטלו (הקופה וחבית), ויכולין תבן וגרוגרות לעמוד בפני עצמן - חוצצין (בפני הטומאה), ואם לאו - אין חוצצין (שהחבית והקופה אין חוצצין, לפי שהן מקבלין טומאה); והא תבן חזי לבהמתו?

בסריא (נרקב).

חזי לטינא (ולא מבטל ליה)?

דאית ביה קוצי (והן היו רומסין ברגליהן בטיט).

חזי להסקה?

במתונא.

חזי להסק גדול?

הסק גדול לא שכיח.

'גרוגרות' - הא חזו ליה (לאכילה)? (כולהו הנך תיובתא דשמואל, דאמר: מידי דחזי ליטלו משם לאחר זמן - אין ממעט בחלון).

אמר שמואל: בשהתריפו (התליעו); וכן תני רבה בר אבוא: בשהתריפו.

האי 'חבית' - היכי דמיא? אי דפומא לבר (לצד הבית שאין המת בתוכו)

(בבא בתרא כ, א)

היא גופה תיחוך, דהא כלי חרש אינו מטמא מגבו!

אלא דפומא לגאו.

ואי בעית אימא: לעולם דפומא לבר; הכא במאי עסקינן? - בחבית של מתכת.

מיתיבי: עשבין שתלשן והניחן בחלון, או שעלו מאליהן בחלונות, ומטלוניות שאין בהן שלש על שלש (שאינן מקבלין טומאה), והאבר והבשר המדולדלין (שתלושין ומעוררין במקצת) בבהמה ובחיה (והבהמה עומדת אצל החלון, והאבר מונח על החלון; ותנן ב'העור והרוטב' (חולין קכט): מטמאין טומאת אוכלין במקומן וצריכין הכשר, ואלו לא הוכשרו), ועוף ששכן בחלון, ועובד כוכבים שישב בחלון (אינו מקבל טומאה), ובן שמנה (נוולד לשמונה חדשי הרי"ן) שהרי הוא כאבן: לא חי ולא מת)

המונח בחלון, והמלח (לא מקבל טומאה דלאו אוכל הוא באנפי נפשיה) וכלי חרס (שאחוריו לצד אהל הטומאה) וספר תורה - כולם ממעטין בחלון; אבל השלג והברד (גלש"א) והגליד (קרח לבן שאינו שלג) והכפור (גרייטלא"ן) (הואיל ונימוקים מאלהים) והמים (וכן מים שבכלי: הואיל ואם ינטל הכלי אין עומדים בפני עצמן) - כולן אין ממעטין בחלון; והא עשבין חזו לבהמתו (וסופו ליטלן, ואפילו הכי כל כמה דאיתנהו התם ממעטי, ותיובתא דשמואל) ?
באפרזתא (והוא סם המות לבהמה; ומאן דגריס 'בארזפתא' טועה: שהוא קורנס של נפחים) או שעלו מאלהיהן - כיוון דקשו לכותל (שמחלידין אותו, כדאמרינן במתניתין) שקיל להו (ואפילו הכי ממעט, וקשה לשמואל) !
אמר רבה: בכותל חורבה.
רב פפא אמר: אפילו בכותל יישוב: בבאין חוץ לשלשה (חוץ לשלשה טפחים רחוק מן הכותל) לחלון (ועולין לתוך החלון ראשיהן).

'מטלוניות' חזו ליה לקריעה דלבושא (לעשות טלאי) ?
בסמיכתא (עב יותר מדאי).

חזו לאומנא (למקזז דם לקנח פי המכה) ?
בריסקא (שהוא מטרט).

אי בריסקא - 'שאין בהן שלש על שלש' ? 'שאין בהן ארבעה על ארבעה' מיבעי ליה (שזו היא שיעור של שק) ! ?
כעין ריסקא.

'והאבר והבשר המדולדלין בבהמה ובחיה' ערקא ואזלא ?

בקשורה.

שחיט לה ?

בטמאה.

מזבין לה לנכרי ?

בכחושה.

פסיק שדי לה לכלבים ?

כיון דאיכא צער בעלי חיים לא עביד.

'ועוף ששכן בחלון' - פרח ואזיל ?

בקשור.

שחיט ליה ?

בטמא.

מזבין ליה לנכרי ?

בקלניתא (עוף כחוש מאד ואין ראוי לשום אדם).

יהיב ליה לינוקא ?

במסרט.

קלניתא לא מסרטא ?

כעין קלניתא (כחוש כקלניתא והוא מסרט).

'ועובד כוכבים שישב בחלון' - קאי ואזיל ! ?

בכפות.

אתי חבריה שרי ליה ?

במצורע.

אתי מצורע חבריה שרי ליה ! ?

אלא בחבושי מלכות.

'ובן שמנה המונח בחלון' - אתיא אמיה דריא ליה ?

בשבת, דתניא: בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו בשבת אבל אמו שוחה עליו ומניקתו מפני הסכנה

'מלח' - חזיא ליה ! ?

במירתא.

חזיא לעורות ?

דאית בה קוצי (ויסרטו את ידיו)

כיון דקשיא לכותל (כדתנן במתניתין) - שקלא ?

דיתבא אחספא.

חספא גופא תיחוץ ! ?

(בבא בתרא כ, ב)

דלית בה שיעורא (והוי כמאן דליתא), כדתנן (לענין הוצאת שבת) נשבת פ"ח מ"ז; דף פב,א; : חרס - כדי ליתן בין פצים לחבירו (פצימי חלונות שבכותל - מרחיקין זה מזה ברוחב החלון, ליכנס האורה בין כל אחד ואחד, ונותן בחומה למטה ולמעלה חרס רחב בין זה לזה, ושח בטיט, והחרס עב, והוי שם כאבן)!

כלי חרס חזי ליה?

דמיטנף.

חזי לאומנא?

דמנקב.

'ספר תורה' - חזי למקרא?

בבלוי.

והא בעי גניזה (ומסלקו לגנוז)?

שם תהא גניזתה.

<ואמר> [אמר] רב: בכל עושין מחיצה חוץ ממלח ורכב (מפני שהמלח

מתפור והרכב ניתן כשמתחמם); ושמואל אמר: אפילו מלח.

אמר רב פפא: ולא פליגי: הא במלח סדומית (עבה וקשה כאבן), הא במלח

איסתרונקנית; והשתא דאמר רבה 'עושה אדם שני צבורי מלח (גבוהים עשרה אצל

כותלי מבוי) ומניח עליהם קורה (ומניח שני ראשי קורות המבוי עליהן), שהמלח מעמדת את הקורה,

והקורה מעמדת את המלח (שכובד הקורה מעמיד את המלח) - אפילו מלח

איסתרונקנית, ולא פליגי: הא דאיכא קורה הא דליכא קורה.

מרחיקין את הריחים שלשה מן השכב שהן ארבעה מן הרכב וכו' [ואת

התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה]:

מאי טעמא?

משום טיריא [רעידות].

והא תניא 'ושל חמור (ריחים של חמור) שלשה מן האיסטרוכל (הוא מושב הריחים שבתוך

קליפת העץ שקורין צרק"א) שהן ארבעה מן הקלת (היא אפרכסת שקורין טרויימוריי"ר) - התם

מאי טיריא איכא (ריחים קטנים וקלים הן, ואין הקרקע מרעיד בגילגולו)?

אלא משום קלא (יש מפרשים קול הנהגת החמור, ויש מפרשים קול הריחים).

ואת התנור שלשה מן הכליא שהן ארבעה מן השפה:

אמר אביי: שמע מינה: כליא דתנור - טפח;

נפקא מינה למקח וממכר.

משנה:

לא יעמיד אדם תנור בתוך הבית אלא אם כן יש על גביו (חלל) גובה

ארבע אמות (מפי התנור עד התקרה, כדי שלא יאחוז האור בתקרה);

היה מעמידו בעלייה - צריך שיהא תחתיו מעזיבה (אשטרי"ך בלע"ז טיח

קרקע) שלשה טפחים (שלא תבער תקרה תחתונה של עלייה; ועל גביו - ארבע אמות), ובכירה

- (מעזיבה) טפח (כירה - אף היא כלי חרס ששופתים קדירה על חללה ואין עושין בתוכה היסק גדול כמו

שעושין בתנור);

ואם הזיק (אחר שיהא שם כל השיעורין הללו) - משלם מה שהזיק (ואף על פי כן מעכבין

עליו השכנים להרחיק בכל השיעורים הללו, שמא ידליק בתיהם ואין לו מה לשלם).

רבי שמעון אומר: לא אמרו כל השיעורין האלו שאם הזיק -

פטור משלם.

לא יפתח אדם חנות של נחתומין ושל צבעין תחת אוצרו של חבירו,

ולא רפת בקר;

באמת ביין התירו (אם היה אוצר של יין - התירו לפתוח תחתיו חנות של נחתומין וצבעין, שאין

העשן קשה ליון) אבל לא רפת בקר (שהריח קשה ליון).

גמרא:

והתניא (לענין מעמידה בעלייה): בתנור (מעזיבה מתחתיו) ארבעה, ובכירה שלשה?

אמר אביי: כי תניא ההיא – בדנחתומין (שמטיקין אותו תמיד; וכן הכירה - בכירת נחתומין), דתנור דידן (דיהב ביה תנא דמתניתין שיעור שלשה טפחין) - כי כירה דנחתומין (דמי).

לא יפתח חנות וכו':
תנא: אם היתה רפת קודמת לאוצר – מותר.
בעי אביי: כיבד וריבץ לאוצר (כיבד וריבץ גגו לצורך האוצר ולא הספיק להכניס לו תבואה עד שפתח זה חנות תחתיו) - מהו (מי הו' כקודם לאוצר או דילמא דכיון דכיבד וריבץ הו' כקידם האוצר)?
ריבה בחלונות (בעלייתו, דגלי דעתיה שלאוצר הוא עשוי: שיכנס לו אויר שלא ירקב התבואה) מהו? אכסדרה תחת האוצר מהו? בנה עלייה על גבי ביתו (על גגו, ורגילין היו לבנות שם לאוצר) מהו (את"ל ריבה בחלונות לאו הקדמה הוא היכי דכולי בניינא להכי עביד)? תיקו.
בעי רב הונא בריה דרב יהושע: תמרי ורמוני (הכניס שם תמרים ורמונים) מאי (מי הו'א התחלת אוצר? או דילמא אין אוצר אלא בתבואה ויין ושמן)? תיקו:

באמת ביין התירו וכו':
תנא: ביין התירו - מפני שמשביחו, ולא רפת בקר - מפני שמסריחו.
אמר רב יוסף: האי דידן (יין שלנו) - אפילו קוטרא דשרגא נמי קשיא ליה (אפילו עשן העולה מן הנר קשה לו)!
אמר רב ששת: ואספסתא (שחת של תבואה) - כרפת בקר דמיא (מחמת שהוא לח ומתחמם ומעלה טרחון).

משנה:
חנות שבחצר - יכול למחות בידו ולומר לו "איני יכול לישן מקול הנכנסין ומקול היוצאין";
אבל עושה כלים, יוצא ומוכר בתוך השוק, ואינו יכול למחות בידו ולומר לו "איני יכול לישן לא מקול הפטיש ולא מקול הריחים ולא מקול התינוקות (קא סלקא דעתך תינוקות הבאים לקנות יין ושמן וכל דבר הנמכר בחנות)".

גמרא:
מאי שנא רישא (דקתני: יכול לומר "איני יכול לישן מקול הנכנסין והיוצאין") ומאי שנא סיפא (וסיפא קתני 'אינו יכול לומר לו "איני יכול לישן מקול התינוקות")?
אמר אביי: סיפא - אתאן לחצר אחרת.
אמר ליה רבא: אי הכי ליתני 'חצר אחרת מותר'?
אלא אמר רבא:

(בבא בתרא כא, א)
סיפא - אתאן לתינוקות של בית רבן (ואף על גב דקול הבא מחמת אחרים - לא מצי מחויי), ומתקנת יהושע בן גמלא (אחד מן הכהנים הגדולים שעמדו בבית שני, כדאמר ביבמות (דף טא)) ואילך, דאמר רב יהודה אמר רב: ברם זכור אותו האיש לטוב, ויהושע בן גמלא שמו, שאלמלא הוא נשתכח תורה מישראל; שבתחלה מי שיש לו אב - מלמדו תורה, מי שאין לו אב - לא היה למד תורה; מאי דרוש? (דברים יא, יט) ולמדתם אתם [את בניכם לדבר בס' בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך] - ולמדתם אתם (האב עצמו מצוה ללמדו); התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש (ישעיהו ב, ג) [והלכו עמם רבים ואמרו: לכו ונעלה אל הר ה' אל בית אלקי יעקב וירנו מדרכיו ונלכה בארחתיו] כי מציון תצא תורה [ודבר ה' מירושלם]; ועדיין מי שיש לו אב היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב לא היה עולה ולמד; התקינו שיהו מושיבין בכל פלך (הרבה מדינות בפלך אחד והוא לשון אפרכיאי) ופלך, ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז, ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא, עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע.

אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת (מלמד תינוקות היה (לעיל דף ח:)): עד שית
לא תקביל, מכאן ואילך קביל, ואספי ליה (האכילהו והשקהו תורה בעל כרחו)
כתורא (כשור שנותנין עליו עול על צוארו).
ואמר ליה רב לרב שמואל בר שילת: כי מחית לינוקא - לא תימחי
אלא בערקתא דמסנא (ברצועות של מנעלים כלומר מכה קלה שלא יוזק); דקארי -
קארי; דלא קארי - ליהוי צוותא לחבריה (אינך זקוק לייסרו יותר מדאי ולא לסלקו
מלפניך אלא ישב עם האחרים בצוותא וסופו לתת לב).

מיתבי: אחד מבני חצר שביקש לעשות רופא (מוהל), אומן (מקיז דם), וגרדי, ומלמד תינוקות -
בני חצר מעכבין עליו (מפני שמרבה עליהן קול נכנסין ויוצאין).
הכא במאי עסקינן? - בתינוקות דעכו"ם.

תא שמע: שנים שיושבין בחצר, וביקש אחד מהן לעשות רופא, ואומן, וגרדי, ומלמד תינוקות -
חבירו מעכב עליו
הכא נמי בתינוקות דעכו"ם.

תא שמע: מי שיש לו בית בחצר השותפין - הרי זה לא ישכירנו לא לרופא, ולא לאומן, ולא
לגרדי, ולא לסופר יהודי (מלמד תינוקות), ולא לסופר ארמאי
הכא במאי עסקינן? - בסופר מתא (מלמד תינוקות העיר, ומושיב מלמדים תחתיו, והוא
מורה את כולם איך יעשו, ויש שם קול גדול).

אמר רבא: מתקנת יהושע בן גמלא ואילך (שישבו מלמדי תינוקות בכל עיר) - לא
ממטינן ינוקא ממתא למתא (ללמוד מיום ליום שמא יוזק בדרכים: שהשטן מקטרג בשעת
הסכנה, שנאמר 'פן יקראנו אסון' (בראשית מב), אלא יוכל לכופ בני אותו מתא להושיב מלמדי תינוקות),
אבל מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן; ואי מפסק נהרא - לא
ממטינן; ואי איכא תיתורא (גשר רחב; וחבירו במנחות (דף לה.): תיתורא דתפילין: מקום
מושבם שדומה לגשר) - ממטינן; ואי איכא גמלא (לוח קצרה) - לא ממטינן.

ואמר רבא: סך מקרי דרדקי (מנין תינוקות הראויין למלמד אחד) - עשרין וחמשה
ינוקי; ואי איכא חמשיין - מותבינן תרי; ואי איכא ארבעין
מוקמינן ריש דוכנא (שומע עם התינוקות מפי המלמד, וחוזר ומשגירו בפי התינוקות; ואותו ריש
דוכנא נוטל שכר) ומסייעין ליה ממתא (לשכור לו אותו ריש דוכנא).

ואמר רבא: האי מקרי ינוקי דגריס, ואיכא אחרינא דגריס טפי
מיניה - לא מסלקינן ליה, דלמא אתי לאיתרשולי (יתפאר בלבו שאין כמותו
ויתרשל מן התינוקות, ולא יירא שמא יסלקוהו).
רב דימי מנהרדעא אמר: כל שכן דגריס טפי (כשחשבונו - יתן לב להיות למד
יפה): קנאת סופרים (שדואג מקנאת חבירו שסלקוהו מפניו שיביישנו בבני העיר) תרבה חכמה.

ואמר רבא: הני תרי מקרי דרדקי: חד גריס ולא דייק (שלומד הרבה ולא
דייק בלימוד התינוקות שלא ישתבשו), וחד דייק ולא גריס - מותבינן ההוא
דגריס ולא דייק: שבשתא ממילא נפקא.
רב דימי מנהרדעא אמר: מותבינן דדייק ולא גריס: שבשתא כיון
דעל - על, דכתיב (מלכים א יא, טז) כי ששת חדשים ישב שם יואב וכל ישראל עד
הכרית כל זכר באדום; כי אתא לקמיה דרוד, אמר ליה:

(בבא בתרא כא, ב)
מאי טעמא עבדת הכי (שלא הרגת את הנקיבות)?
אמר ליה: דכתיב (דברים כה, יט) [והיה בהניח ה' אלקיך לך מכל איביך מסביב בארץ אשר ה' אלקיך
נתן לך נחלה לרשתה] תמחה את זכר עמלק [מתחת השמים לא תשכח].
אמר ליה: והא אנן - 'זכר' קרינן.
אמר ליה: אנא - 'זכר' אקריון.
אזל, שיליה לרביה; אמר ליה: היאך אקריתן?
אמר ליה: 'זכר'.
שקל ספסירא למיקטליה!
אמר ליה: אמאי?
אמר ליה: דכתיב (ירמיהו מח, י) ארור עושה מלאכת ה' רמיה [וארור מנע חרבו מדם]
[פסוק זה יכול לחול גם על יואב: שמנע חרבו מדם הנשים]

אמר ליה: שבקיה לההוא גברא דליקום בארור.
אמר ליה: כתיב (סיפיה דהאי קרא הוא): וארור מונע חרבו מדם!
איכא דאמרי קטליה, ואיכא דאמרי לא קטליה.

ואמר רבא: מקרי ינוקא, שתלא (נוטע כרמו למחצה), טבחא, ואומנא (מקיד
דם), וסופר מתא (לבלד) - כולן כמותרין ועומדין ניהו (כמותרין ועומדין
דמו, שלא יקלקלו; ואם קלקלו - מסלק להו בלא אתרייתא: אף על פי שלא התרו בו קודם לכן); כללא
דמילתא: כל פסידא דלא הדר (כגון אלו: שמשנתנבלה הבהמה, או הרג המקי, והסופר כתב
ספר תורה בטעות) - מותרה ועומד הוא

אמר רב הונא: האי בר מבואה דאוקי ריחיא (לטחון ולשכור), ואתא בר
מבואה חבריה וקמוקי גביה - דינא הוא דמעכב עילויה, דאמר
ליה: "קא פסקת ליה לחיותי!"
לימא מסייע ליה: מרחיקים מצודת הדג מן הדג כמלא ריצת הדג (צייד שנתן עיניו בדג עד
שהכיר חורו - מרחיקין שאר ציידין מצודתם משם; אלמא: אף על גב דלא זכה ביה ולא מטא לידיה - מרחיקין
משם, דאמר ליה: "קא פסקת לחיותי"); וכמה?

אמר רבה בר רב הונא: עד פרסה.
שאני דגים דיהבי סייארא (נותנין עין בהבטם להיות נוהגים לרוץ למקום שראו שם מזונות;
הילכך: כיון שהכיר זה חורו ונתן מזונות בתוך מלא ריצתו - בטוח הוא שילכדנו, דהוה ליה כמאן דמטא לידיה,
ונמצא חבירו מזיקו; אבל הכא - מי שבא אצלי יבא, ומי שבא אצלך יבא!)
אמר ליה רבינא לרבא: לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה, דתנן
[בבא מציעא פ"ד מ"ב]: רבי יהודה אומר: לא יחלק חנוני קליות ואגוזין לתינוקות מפני שמרגילן
אצלו (לבא אצלו כשאבותיהם שולחין אותן אל החנוניות לקנות מן החנוונים) וחכמים מתירין!
אפילו תימא רבנן: עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי יהודה התם
אלא דאמר ליה "אנא קמפלגינא אמגוזי - את פלוג שיוסקי (שקדיס)"
אבל הכא (שזה העמיד תחילה, והרגיל להשתכר בכך, וזה בא לירד אצלו לאומנותו) - אפילו
רבנן מודו דאמר ליה "קא פסקת ליה לחיותי".

מיתיבי: עושה אדם חנות בצד חנותו של חברו, ומרחץ בצד מרחצו של חברו, ואינו יכול
למחות בידו, מפני שיכול לומר לו "אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי"

תנאי היא, דתניא: כופין בני מבואות זה את זה שלא להושיב ביניהן (ממקום אחר) לא
חייט, ולא בורסקי, ולא מלמד תינוקות, ולא אחד מבני בעלי אומניות (להשכיר לו בית במבוי, ויש
כאן בני אותה אומנות); ולשכנו (הדר במבוי כמוהו) אינו כופיהו (מליד לאותו אומנות); רבן שמעון בן
גמליאל אומר: אף לשכנו כופיהו (ורב הונא הוא דאמר כרבן שמעון בן גמליאל).

אמר רב הונא בריה דרב יהושע: פשיטא לי: בר מתא אבר מתא
אחריתי מצי מעכב (מלעשות כאן אומנותם, ולהביא כאן למכור, ואפילו לרבנן דאמרי 'לשכינו אינו
כופיהו'); ואי שיין בכרגא דהכא (שנותן מס גולגלתו למושל העיר הזאת כבר מתא) - לא
מצי מעכב (לא מצי בר מתא לעכב עליו כל העיר); (ופשיטא לי: בר מבואה אבר מבואה
דנפשיה - לא מצי מעכב (את המבוי מליד לאומנותו, כרבנן, ולא כרב הונא; מיהו) בעי
רב הונא בריה דרב יהושע: בר מבואה אבר מבואה אחרינא - מאי (מי
מצי מעכב בן המבוי הזה או לא? מי הוי 'שכינו' ואינו כופיהו? או דילמא 'שכינו' דאמור רבנן - בבר מבואה
דההוא מבוי קאמרי, אבל בר מבואה אחרינא - לאו 'שכינו' הוא) ?
תיקו.

אמר רב יוסף: ומודי רב הונא (דאמר לעיל 'בר מבואה דאוקי ריחיא כו', דאית ליה
כרבן שמעון בן גמליאל - מודי הוא) במקרי דרדקי - דלא מצי מעכב (לבר מבואה מלמד
גם הוא התינוקות), דאמר מר: עזרא תיקן להן לישראל שיהו מושיבין
סופר בצד סופר.
וניחוש דילמא אתי לאיתרשולי?
אמר ליה:

(בבא בתרא כב, א)

קנאת סופרים תרבה חכמה (שמתוך כך יזהרו באומנותן: שייראו זה מזה).

אמר רב נחמן בר יצחק: ומודה רב הונא בריה דרב יהושע (אף על גב דאמר ר' מתא אבר מתא אחריתי מצי מעכב מלהביא כאן ולמכור - מודה הוא) ברוכלין (מוכרי בשמים) המחזירין בעיירות (להביא בשמים לנשים להתקשט בהן), דלא מצי מעכב (עלייהו וכולי העיר), דאמר מר: עזרא תקן להן לישראל שיהו רוכלין מחזירין בעיירות כדי שיהו תכשיטין מצויין לבנות ישראל; והני מילי לאהדורי (לחזור ולטבב במבואות העיר ובבתים על כל הרוצה לקנות, ואחרי כן ישוב לעירו), אבל לאקבועי - לא; ואי צורבא מרבנן הוא (דטריד בגירסא ולא אורחיה לאהדורי) - אפילו לאקבועי נמי, כי הא: דרבא שרא להו לרבי יאשיה ולרב עובדיה לאקבועי דלא כהלכתא (אלא לפני משורת הדין); מאי טעמא? כיון דרבנן נינהו - אתו לטרדו מגירסייהו.

הנהו דיקולאי (מוכרי סלים; ויש אומרים מוכרי יורות) דאייתו דיקלאי לבבל; אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו; אתו לקמיה דרבינא, אמר להו: מעלמא אתו ולעלמא ליזבנו (יומא דשוקא הוה, והרבה באין ממקום אחר לקנות מן השוק; לפיכך אין בני העיר מעכבין גם על המוכרים להביא אומנותם ולמכור לנקבצים לשוק); והני מילי ביומא דשוקא, אבל בלא יומא דשוקא - לא! וביומא דשוקא נמי לא אמרינן אלא לזבנו בשוקא, אבל לאהדורי - לא.

הנהו עמוראי (מוכרי צמר) דאייתו עמרא לפום נהרא; אתו בני מתא קא מעכבי עלויהו. אתו לקמיה דרב כהנא, אמר להו: דינא הוא דמעכבי עלייכו.

אמרו ליה: אית לן אשראי [גירסת רש"י: אית לן אשראי במתא] (מכרנו באמנה, וצריכים אנו לשהות כאן עד שנגבה חובות שלנו, ואם אין אנו מוכרין סחורותינו - במה נתפרנס)! ? אמר להו: זילו זבנו שיעור חיותיכו עד דעקרייתו אשראי דידכו (שתעקרו חובותיכם מן הלוקחים מכם באשראי) - ואזליתו.

רב דימי מנהרדעא אייתי גרוגרות בספינה. אמר ליה ריש גלותא לרבא: פוק חזי: אי צורבא מרבנן הוא - נקיט ליה שוקא (הכרז שלא ימכור איש בעיר גרוגרות אלא הוא). אמר ליה רבא לרב אדא בר אבא: פוק תהי ליה בקנקניה (הריח לו בקנקנו: אם יין הוא אם חומץ; כלומר: בדקוהו בהלכות: אם תלמיד חכם הוא אם לאו. ריח היין - כשמריחין אותו אם טוב הוא - קרי 'תהי', כדאמרינן 'בת תיהא' במסכת עבודה זרה (דף טו:), וכן בכתובות (דף קה) 'קרנא הוה תהי באמברא דחמדא'!)

נפק [אזל] בעא מיניה: פיל שבלע כפיפה מצרית (סל נצרים של ערבה) והקיאה דרך בית הרעי - מהו (מי חשוב כמעוכל והוה ליה ככלי גללים ואין מקבל טומאה עוד)? לא הוה בידיה.

אמר ליה (רב דימי לרב אדא): מר ניהו רבא (אתה הוא רבא)? (לפי ששמע על רבא שהוא גדול העיר וסבור שהוא זה).

טפח ליה בסנדליה (הכהו על סנדלו במקל דרך שחוק, כשם שמכין למי שאינו חשוב), אמר ליה: בין ידי לרבא איכא טובא, מיהו על כרחך אנא רבך, ורבא - רבה דרבך.

לא נקטו ליה שוקא - פסיד גרוגרות ידיה. אתא לקמיה דרב יוסף, אמר ליה: חזי מר מאי עבדו לי? אמר ליה: מאן דלא שהייה (שלא נמנע מלהפרע) - לאוניתא (אונאת בושתו) דמלכא דאדום (אף על פי שהוא אדומי) - לא נשהייה לאוניתיך דכתיב (עמוס ב, א): כה אמר ה': על שלשה פשעי מואב ועל ארבעה לא אשיבנו על שרפו עצמות מלך אדום לסיד (מחמת בזיון).

נח נפשיה דרב אדא בר אבא.

רב יוסף אמר: אנא ענישתיה, דאנא לטייתיה.

רב דימי מנהרדעא אמר: אנא ענישתיה, דאפסיד גרוגרות ידי.

אביי אמר: אנא ענישתיה, דאמר להו לרבנן: אדמגרמיתו גרמי בי אביי (שהיה רגיל לומר לתלמידים: עד שאתם הולכים אצל אביי לגרם עצמות, כלומר: ללמוד שלא לשובע) - תו אכלו בישראל [שמינא] בי רבא (בואו ולמדו הלכות צהובות מרווחות אצל רבא);

ורבא אמר: אנא ענישתיה [דכי הוה אזיל לבי טבחא למשקל אומצא], אמר להו לטבחי: "אנא שקילנא בישראל מיקמי שמעיה דרבא (שלוחו לקנות בשר), דאנא עדיפנא מיניה".

רב נחמן בר יצחק אמר: אנא ענישתיה;
 דרב נחמן בר יצחק - ריש כלה הוה (דורש ברבים בשבתות); כל יומא
 מיקמי דניעול לכלה - מרהיט בהדיה רב אדא בר אבא לשמעתי, ויהדר עייל לכלה.
 אמרו ליה (תלמידים) דלא הוה בסיומא: יש אומרים שלא היו בעצה כשנעשה רב נחמן ריש כלה, ויש
 אומרים דלא הוה בסיומא דפירקא דרבא דדריש בשבת הרגל הלכות האמורות בפרק אחרון של בכורות):
 "אימא לן הני שמעתתא דמעשר בהמה (בפרק אחרון דבכורות, ורבא אמרינהו בסופא
 דפירקא) היכי אמרינהו רבא?"
 אמר להו: "הכי אמר רבא, והכי אמר רבא".
 אדהכי נגה ליה לרב נחמן בר יצחק; אמרו ליה רבנן (תלמידי הישיבה
 הבאים לשמוע) לרב נחמן בר יצחק: קום, דנגה לן; למה יתיב מר?
 אמר: להו יתיבנא וקא מנטרא לערסיה דרב אדא בר אבא (אני מצפה כאן
 שיביאו את מטת רב אדא שמת).
 אדהכי נפק קלא דנח נפשיה דרב אדא בר אבא.
 ומסתברא דרב נחמן בר יצחק ענשיה.

משנה:
 מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו - לא יסמוך לו כותל אחר,
 אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות (מפרש בגמרא).
 החלונות (מי שהיו לו חלונות פתוחים לחצר חבירו, והוחזק בדבר זה שלש שנים, ובא בעל החצר לבנות
 שם כותל - צריך לשער ארבע אמות) - בין מלמעלן (אם בא להגביה - יגביה כותלו ארבע אמות מן
 החלונות) בין מלמטן (אם בא לבנותו נמוך צריך להשפילו מן החלונות ארבע אמות; וטעמא מפרש
 בגמרא) בין כנגדן (צריך להרחיקו מהן ארבע אמות) - ארבע אמות.

גמרא:
 וקמא היכי סמיך?
 אמר רב יהודה: הכי קאמר:

(בבא בתרא כב, ב)
 'הבא (מתחילה) לסמוך (כותל אצל כותל חבירו) - לא יסמוך אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע
 אמות'.
 מתקיף לה רבא: והא 'מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו' קתני (אלמא כב היה)!?
 אלא אמר רבא: הכי קתני: מי שהיה כותלו סמוך לכותל חבירו ברחוק ארבע
 אמות, ונפל - לא יסמוך לו כותל אחר (לא יקרבנו לצד כותל חבירו) - אלא אם כן הרחיק
 ממנו ארבע אמות; מאי טעמא? דדוושא דהכא מעלי להתם (מה שדשין ברגל בין שני
 הכתלים תמיד - מועיל לשני הכתלים להקשות קרקעית יסודות הכתלים, ולא ימוטו).
 אמר רב: לא שנו אלא כותל גינה (מתוך שאין דשין אותה מבפנים - צריכה דישה
 מבחוץ), אבל כותל חצר - אם בא לסמוך - סומך.
 רבי אושעיא אומר: אחד כותל גינה ואחד כותל חצר: אם בא לסמוך
 - אינו סומך.
 אמר רבי יוסי בר חנינא: ולא פליגי! הא בעיר ישנה הא בעיר
 חדשה (שעדיין לא נידושה - אף כותל חצר צריכה דוושא).

תנן: החלונות בין מלמעלן (צריך להגביה שיעור שלא יציץ בהשענו על כותלו וישפיל ראשו ויראה
 דרך חלונות ויראה בבית חבירו) בין מלמטן בין מכנגדן ארבע אמות ותני עלה: 'מלמעלן' - כדי
 שלא יציץ ויראה; 'מלמטן' - שלא יעמוד (על ראש עובי כותלו) ויראה; ומכנגדן - (צריך להרחיק
 כדי) שלא יאפיל (ולא ייב תנא דברייתא שיעורא); טעמא - שלא יאפיל (בשיש חלונות),
 אבל משום דוושא (בשאיין שם חלונות) - לא; (אלמא לא חיישינן לדוושא)!?
 הכא במאי עסקינן - בבא מן הצד (שאיין הכותל האחרון מהלך לאורך כותל ראשון, אלא
 מן הצד הוא בא: אם זה ממזרח למערב - זה בא מצפון לדרום, וראש עוביו כנגד החלון, ומאפיל; דהכא ליכא
 למיחש לדוושא דההוא פורתא).

וכמה (כדי שלא יאפיל, לתנא דברייתא, דלא ייב שיעורא)?
 אמר ייבא חמוה דאשיין בר נדבך משמיה דרב: כמלא רחב חלון.
 והלא מציץ (כיון דסמוך הוא, אף על פי שהוא מגביהו - יכול להציץ)?
 אמר רב זביד: במדיר את כותלו (עושה ראש כותלו מדרון, ומשפכו לצד החלונות, עד
 שאינו ראוי לא לעמוד עליו ולא להשען עליו).

והא אנן תנן 'ארבע אמות' ?

לא קשיא: כאן מרוח אחת, כאן משתי רוחות (שני כתלים זה כנגד זה משני צדי החלון).

תא שמע [במשנה להלן]: 'ואת הכותל מן המזחילה ('מזחילה' הוא צינור גדול כעין קנעל"א שלנו, ומונחת לאורך הכותל על הכותל, ומי הגג זבין לתוכה, והיא מקלחתם לארץ; ואם אורך כותלו מהלך על פני חצר חבירו, ומזחילה עליו - צריך זה להרחיק ממנה - אם בא לבנות כותל בצדה -) ארבע אמות (על פני ארכה), כדי שיהא זוקף את הסולם (בשיפוע, לעלות בו לתקן מזחילתו: לנקותה מעפר וצרורות הנופלין בה ומעכבין קילוח המים); ' ; טעמא - משום סולם, אבל משום דוושא - לא!?

הכא במאי עסקינן? - במזחילה משופעת (שתקרת הגג משופעת ויוצאת להלן מן הכותל לתוך החצר, והמזחילה בסוף התקרה, משוכה להלן מן הכותל לתוך החצר; הלכך: אי לאו משום זקיפת סולם - לא היה צריך להתרחק מראשי התקרה), דאי משום דוושא הוא - הא קא אזיל ואתי תותיה (תחת השיפוע).

משנה :

(אם יש לזה שובך בחצירו סמוך לכותל שבין שתי החצירות, וחבירו בא להעמיד סולם בחצירו אצל הכותל) מרחיקין את הסולם מן השובך (ירחיקנו מן השובך) ארבע אמות, כדי שלא תקפוץ הנמיה (מן הסולם לשובך ותהרוג את היונים; והיא חיה קטנה), ואת הכותל מן המזחילה ארבע אמות כדי שיהא זוקף את הסולם.

גמרא :

לימא מתניתין דלא כרבסי יוסי (דפליג בסיפא דפירקין בנוטע אילן סמוך לבור; וטובא מילי איכא במתניתין דודאי לאו כרבי יוסי! אלא לימא: אף זו דסולם ושובך - דלא כרבי יוסי); דאי רבי יוסי - הא אמר 'זה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו' ! אפילו תימא רבי יוסי, הא אמר רב אשי: כי הוינן בי רב כהנא, הוה אמר: מודי רבי יוסי בגירי ידיה (בחצים הבאים לו מיד גופו של בעל הבית ממש); הכא נמי: זמנין דבהדי דמנח ליה (בעוד שאוחז בסולם קפצה) יתבא בחור וקפצה.

והא גרמא הוא?

אמר רב טובי בר מתנה: זאת אומרת: גרמא בניזקין אסור (ואפילו למאן דאמר (בבא קמא דף צח ק.) דלא דאין דינא דגרמי, ופטור מלשלם - אסור לגרום, וכשבא להעמיד גרמא להזיק - חבירו מעכב).

רב יוסף הוה ליה הנהו תאלי (דקלים קטנים), דהו

(בבא בתרא כג, א)

אתו אומני (מקיזי דם) ויתבי תותיהו, ואתו עורבי אכלי דמא, וסלקי אבי תאלי, ומפסדי תמרי.

אמר להו רב יוסף: אפיקו לי קורקור (עורבים; שדומים בצעקתן כקורין קורקור) מהכא (כלומר: אל יקיצו לי עוד כאן, שעל כן העורבים באין).

אמר ליה אביי: והא גרמא הוא!?

אמר ליה: הכי אמר רב טובי בר מתנה: 'זאת אומרת גרמא בניזקין אסור'.

והא אחזיק [להו] ?

הא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אין חזקה לנזקין.

[ולאו איתמר עלה: 'רב מרי אמר: בקוטרא (עשן); ורב זביד אמר:

בבית הכסא (שעל גבי קרקע, ונראה לעינים; שכך היו בתי כסאות שלהו) ?

אמר ליה: הני לדידי, דאנינא דעתאי כי קוטרא ובית הכסא דמו לי.

משנה :

מרחיקין את השובך מן העיר (שהיונים מפסידין זרעוני גנות) חמשים אמה, ולא יעשה אדם שובך בתוך שלו אלא אם כן יש לו חמשים אמה לכל רוח (שלא יפסידו היונים בשדה חבירו).

רבי יהודה אומר: בית ארבעת כורין: מלא שגר היונה (מרוצת פריחתה פעם אחת);

ואם לקחו (כמו שהוא עם הקרקע) - אפילו בית רובע (אפילו אין לו כל סביבו אלא בית רובע הקב) - הרי הוא בחזקתו (שהרי הוחזק בו הראשון כן).

גמרא:

חמשים אמה ותו לא? ורמינהי: אין פורסין נשבין ליונים (שלא ילכדו בהם יוני היישוב) אלא אם כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס (ארבע מילין)!
אמר אביי: מישט שייטי טובא, וכרסייהו בחמשים אמתא מליא (במה שהן מלקטין בתוך חמשים אמה מתמלא כריסן ואין מפסידין בזרעים מכאן ולהלן).
ומישט שלשים ריס ותו לא? והתניא: ובישוב אפילו מאה מיל לא יפרוס (נשבין)?!
רב יוסף אמר: בישוב כרמים (שפורחין מכרם לכרם ושטים הרבה).
רבא אמר: בישוב שובכין (שמדלג משובך לשובך).
ותיפוק ליה משום שובכין גופייהו (מאי 'מאה מיל' דקאמר, דמשמע דבשביל יוני העיר מתרחק: שבאין כאן דרך שובכין? בלאו יוני העיר נמי לא יפרוס, שהרי לוכד יוני שובכות של אחרים)?
איבעית אימא: ידיה, ואיבעית אימא: דכנעני, ואיבעית אימא: דהפקר.

רבי יהודה אומר בית ארבעת כורין וכו' [מלא שגר היונה]:
אמר רב פפא ואיתימא רב זביד: זאת אומרת טוענין ללוקח וטוענין לירוש (בית דין פותחים פה וטענה ליורש וללוקח שערער אדם עליהן, ויש לו עדים שהיתה שלו או של אבותיו, וזה אומר "ירשתיו מאבא" או "לקחתיו מפלוני", שהוחזק בו ימים רבים", והביא עדים שהוחזק בו אביו או המוכר לו שלש שנים - אף על פי שלא טען "והן לקחו ממך או מאבותיך" - טוענין לו בית דין, ופותחים לו פה; ואילו למי שלא ירשה ולא לקחה מאחר, כשאמר לו המעורר "מה אתה עושה בתוך שלי" והוא אומר "החזקתי בה שלש שנים ולא אמרו לי דבר" - תנא במתניתין (לקמן דף מא.) דאין לו חזקה; ומתניתין, דקתני 'הרי הוא בחזקתו' - אשמועינן דהיכא דלקחה מאחר, ובאו וערערו עליו - אין צריך להרחיק; אלמא טענינן ליה בשבילו, שאותו שלקחה ממנו (ונימא) - נתפייס עם סביבו במעות עד שנאולתו).
'ירוש' - תנינא: 'הבא משום ירושה אינו צריך טענה (אינו צריך לומר "אתה מכרת לאבי", אלא "ראיתי לאבי שהחזיק בה ולא ערער אדם עליו")'!

לוקח איצטריכא ליה.
'לוקח' - נמי תנינא (במתניתין ב'חזקת הבתים' תנו): ' (אין מוציאין זיזין וגזוזטראות לרשות הרבים: אדם הבונה בית - לא יוציא ראשי קורות תקרתו לרשות הרבים, אבל אם רוצה - כונס בנינו לתוך שלו ובונה ומוציא ראשי קורותיו לחוץ) חצר ובה זיזין וגזוזטראות (ואם לקח חצר ובה זיזין וגזוזטראות יוצאים לרשות הרבים) - הרי זה בחזקתה (שבית דין טוענין לו שהראשון כנס לתוך שלו או נתפייס עם הרבים)?'
צריכא: דאי אשמעינן התם, גבי רשות הרבים, דאימור: כונס לתוך שלו הוא (שאלמלא כן היו הרבים מעכבין עליו ולא היה יכול לעשות בזרוע); אי נמי:
אחולי אחול בני רשות הרבים גביה; אבל הכא (כנגד היחיד) - לא (אימא בזרוע עשה שהיה חזק ממנו); ואי אשמעינן הכא, דכיון דיחיד הוא, אימא פיוסיה פייסיה, אי נמי אחולי אחיל גביה, אבל רבים - מאן פייס (מי היה ראוי לקבל מעות) ומאן שביק (מי הוא שבידו למחול ולסלוח)? אימא לא!
- צריכא.

[ואם לקחו - אפילו בית רובע -] הרי הוא בחזקתו:
והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוא: אין חזקה לנזקין.
רב מרי אמר: בקוטרא;
רב זביד אמר: בבית הכסא.

(בבא בתרא כג, ב)

משנה:

ניפול (גזול) הנמצא בתוך חמשים אמה (של שובך) - הרי הוא של בעל השובך; חוץ מחמשים אמה - הרי הוא של מוצאו;
נמצא בין שני שובכות (בתוך חמשים לשניהן): קרוב לזה - שלו; קרוב לזה - שלו;
מחצה על מחצה - שניהם יחלוקו.

גמרא:

אמר רבי חנינא: רוב וקרוב (אם בא דבר לפנינו ויש בו להלך אחר הרוב והוא כן ואם תלך בו אחר הקרוב אינו כך) - הולכין אחר הרוב (הלך בו אחר הרוב); ואף על גב דרובא דאורייתא וקורבא דאורייתא (רובא דאורייתא, דכתיב 'אחרי רבים להטות' (שמות כג), וקורבא דאורייתא, דכתיב 'והיה העיר הקרובה וגו') - אפילו הכי רובא עדיף.

מתיב רבי זירא (דברים כא, ג) והיה העיר הקרובה אל החלל [ולקחו זקני העיר ההוא עגלת בקר אשר לא עבד בה אשר לא משכה בעל] - ואף על גב דאיכא אחריתי (שרחוקה ממנו) דנפישא מינה (שגדולה ממנה ברוב עם) ! בדליכא (רחוקה מזו שגדולה ממנה אלא כולן שוות) . וליזיל בתר רובא דעלמא ? ביושבת בין ההרים (שאין דרך רוצחים לבא ממקומות אחרים לכאן) .

תנן : 'ניפול הנמצא בתוך חמשים אמה הרי הוא של בעל השובך' - ואף על גב דאיכא אחרינא (חוץ לחמשים אמה) דנפיש מיניה (דנפיש מהאי) ? ! בדליכא . אי הכי - אימא סיפא : 'חוץ מחמשים אמה הרי הוא של מוצאו' ואי דליכא - ודאי מההוא נפל (הוא הדין דהוה מצי למיפרך נמי : ליזיל בתר רובא דעלמא, אלא דאית ליה פירכא דעדיפא) ? ! הכא במאי עסקינן ? - במדדה, דאמר רב עוקבא בר חמא : כל המדדה אין מדדה יותר מחמישים (כולה מתניתין מתרצא במדדה : בגזל שאינו יכול לעוף אלא בדידו מעט מעט; הלכך תוך חמשים אמה - של בעל השובך, ואף על גב דאיכא אחריני דנפיש, דכל המדדה - אינו מדדה יותר מחמשים; וחוק של חמשים - של מוצאו: דכיון דאין מדדה יותר מחמשים, וזה יצא חוץ לחמישים - נפק ליה מתורת 'מדדה', וקם ליה בתורת 'מפריח', ואיכא למיזל ביה בתר רובא דעלמא) .

בעי רבי ירמיה : רגלו אחת בתוך חמישים אמה, ורגלו אחת חוץ מחמשים אמה - מהו ? - ועל דא (שהיה מטריח עליהם) אפקוהו לרבי ירמיה מבי מדרשא .

תא שמע : נמצא בין שני שובכות : 'קרוב לזה - שלו, וקרוב לזה - שלו', ואף על גב דחד מינייהו נפיש מחבריה ? ! הכא במאי עסקינן ? - ששניהן שוין . וליזיל בתר רובא דעלמא (וליהוי של מוצאו, דקא סלקא דעתא ד'נמצא בין שתי שובכות' - אחוץ לחמשים אמה נמי קאי, דנפיק ליה מתורת 'מדדה') ? הכא במאי עסקינן ? -

(בבא בתרא כד, א) בשביל של כרמים (דעל יד כרמים נדדה חוץ לחמשים, ומיהו בתר רובא דעלמא ליכא למיזל) : דאם איתא דמעלמא אתי, כיון דמידדי - לא מצי אתי, דכל דמידדי והדר חזי ליה לקיניה (דכל המדדה וחזי לקיניה כשמחזיר ראשו) - מידדי (מדדה), ואי לא - לא מידדי (והאי - אי מעלמא אתא - לא מצי חזי לקיניה, דכרמים מפסיקין לפניו) .

אמר אביי : אף אנן נמי תנינא (כרבי חנינא, ד'רוב וקרוב הלך אחר הרוב') : 'דס שנמצא בפרוזדור (נמצא דס לאשה בין כותלי רחם מבחוץ הקרוי בית החיצון) - ספיקו טמא (ספק זה טומאה ודאית, מדקתני 'שחזקתו מן המקור', ומה ספיקא יש כאן? רישא דמתניתין במסכת נדה [פ"ב מ"ה]: 'משלו בשלו באשה: החדר והפרוזדור והעלייה; דס החדר טמא', והוא המקור; ומפרש בגמרא [נדה יז, ב]: 'החדר מבפנים' - בעובי גופה לצד אחוריה, 'והפרוזדור מבחוץ' - לצד פניה; 'והעלייה בנויה על גבי שניהם'; ודס העלייה טהור; 'לול פתוח מעליה לפרוזדור', 'שחזקתו מן המקור' (וקתני 'נמצא בפרוזדור [ספקו טמא] - חזקתו מן המקור' - זב ויצא אל החוץ - הואיל ורוב דמים מצויים בו [במקור, וכן חזקתו משם])' - (ולא אמר 'מן העלייה נטף דרך הלול') ואף על גב דאיכא עלייה דמקרבא (ואף על גב דעלייה קרוב לפרוזדור שעל גבו) !

אמר ליה רבא : רוב ומצוי קא אמרת (דמיו רבים יותר משל עלייה; ועוד שהן תדירין לזוב משם, ודמי העלייה אין תדירין לצאת); רוב ומצוי - ליכא למאן דאמר (בהא ליכא מאן דפליג על רבי חנינא), דתני רבי חייא : 'דס הנמצא בפרוזדור - חייבין עליו על ביאת מקדש' (דלא מספקינן לה כמביא חולין לעזרה, דודאי דס נדה הוא), ושורפין עליו את התרומה (ולא אמרינן 'ספק הוא ותולין: לא אוכלין ולא שורפין') .

ואמר רבא : שמע מינה מדרבי חייא (מדאחזיק ליה בדם נדה ודאי) - תלת : שמע מינה : רוב וקרוב הלך אחר הרוב ושמע מינה : רובא דאורייתא

ושמע מינה : איתא לדרכי זירא, דאמר רבי זירא (גבי תשע חנויות, בשילהי פרק קמא דכתובות: 'ובנמצא הלך אחר הרוב ומותר') : אף על פי שדלתות מדינה נעולות (דאף על פי שדלתות מדינה נעולות - דליתא אלא חד רובא להכשירה: רוב העיר שתשע חנויות שבה מוכרות בשך שחוטה והאחת מוכרת נבילה, דאיכא מילתא דבעינן ביה תרתי רובי, כדאמרינן התם: כגון דלתות מדינות פתוחות ורוב טבחים סביבות המדינה ישראל, דאיכא למיזל בתר תרי רובי להכשירה: רוב העיר ורוב הבאין

מחוצה לה) - דהא אשה, דכי דלתות מדינה נעולות דמיא (כלומר: דליכא למימר בה תרתי רובי, אלא חד רובא: שרוב דמים מן המקור), ואפילו הכי קא אזלינן בתר רובא (וקא אזלי בה בתר רובא להביא קרבן לעזרה ולשרוף תרומה, דמידי דאסור לעשותו מספק הוא).

והא רבא הוא דקאמר (לעיל): 'רוב ומצוי ליכא למאן דאמר' (ולא תסייעין לרבי חנינא מהא, והכא מסייע ליה מינה, דקאמר 'שמע מינה תלת')?

הדר ביה רבא מההיא.

איתמר: חבית (של יין) שצפה בנהר: אמר רב: נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל - מותר; כנגד עיר שרובה נכרים - אסירא; ושמואל אמר: אפילו נמצאת כנגד עיר שרובה ישראל - אסירא: אימור מהאי דקרא אתאי (['קרא' -] שם מחוז הוא על נהר פרת, כדאמר בקדושין (דף עא:)) לענין יוחסין ובגיטין, ואין ישראל מצויין שם, והוא למעלה מפרת, ויכולה חבית לבוא משם אצלנו). לימא בדרכי חנינא קא מיפלגי: דמר (שמואל - אזל בתר רובא) אית ליה דרבי חנינא, ומר (רב) לית ליה דרבי חנינא (ואזיל בתר קורבא)! לא, דכולי עלמא אית להו דרבי חנינא, והכא בהא קמיפלגי: דמר סבר: אם איתא דמהאי דקרא אתאי - עקולי ופשורי ('ופשורי': הפשרות שלגים הנקוים אצל הנהר, וקוו וקיימי; ואם תבא החבית שם - תעמוד, שאין הנהר מוליכה) הוה מטבעי לה (הרבה מקומות יש משם ועד כאן, שהמים מתעקלין ומתגלגלין כגלגל במקום אחד מחמת כיפי סלעים ארוכים הבאים אל תוך הנהר, והמים מכסין עליהם, והספינות מתגלגלות שם וטובעות), ומר סבר: חריפא דנהרא נקט ואתאי (שמא מתחלה נפלה באמצעית הנהר: במקום חזקו, ומרוצת המים הביאתה, ולא הניחתה לנטות ימין ושמאל)!

ההוא חצבא דחמרא דאישתכח בפרדיסא דערלה (בכרם של ערלה) שריא רבינא (ולא חש שמא מכרם זה גנב היין זה); לימא משום דסבר לה דרבי חנינא? שאני התם: דאי מיגניב מינה - אצנועי בגויה לא מצנועי (אין דרך גנבים להצניע היין במקום שגנבוהו משם, משום דמתיירא שמא ימצאהו דורך הענבים); והני מילי חמרא, אבל עינבי מצנועי.

הנהו זיקי (נודות) דחמרא, דאשתכחן בי קופאי (טמונים בין גפנים שבכרם והיא של ישראל) - שרנהו רבא. לימא לא סבר לה לדרבי חנינא (לילך אחר הרוב אלא אחר הקרוב, וכאן ישראל מצויים יותר מנכרים, ולא אזלינן בתר רובא דעלמא)? שאני התם: דרובא

(בבא בתרא כד, ב) דשפוכאי (שופכי יין מן החבית לנודות למכור לעוברי דרכים) - ישראל נינהו (במדינה זאת, כדמסיים ואזיל); והני מילי - ברברבי (דליכא למיחש לרובא דעלמא למימר מעוברי דרכים נפול), אבל זוטרי - אימור מעוברי דרכים נפול; ואי איכא רברבי בהדיהו (אף הקטנים מותרין: דברברבי לאו אורחייהו דעוברי דרכים, אלא כולוהו מלוקח יין של מדינה זו נינהו, וישראל הן; וקטנים שאין דרך ללוקח יין להביאם) אימור באברורי הוה מנחי (להשוות משא החמור כשיש שתי נודות זה גדול מזה מעט ומכביד המשא לצד אחד מניחין נוד קטן אצלו להשוות המשא).

משנה: מרחיקין את האילן מן העיר עשרים וחמש אמה (בגמרא מפרש: משום נוי העיר: לפי שנוי לעיר כשיש מרחב פנוי לפניו); ובחרוב ובשקמה (ענפיהם רבים) - חמשים אמה. אבא שאול אומר: כל אילן סרק - חמשים אמה (גנאי הוא לעיר). ואם העיר קדמה - קוצץ ואינו נותן דמים, ואם אילן קדם - קוצץ ונותן דמים (מי שהעיר שלו). ספק זה קדם וספק זה קדם - קוצץ ואינו נותן דמים.

גמרא: מאי טעמא? אמר עולא: משום נוי העיר.

וּתִפּוּק לִיה ד' אֵין עוֹשִׁין שְׂדֵה - מַגְרֵשׁ, וְלֹא מַגְרֵשׁ - שְׂדֵה' (משנה היא בפרק אחרון של ערכין (פ"ט מ"ח, דף לג:); ומגרש - אלף אמה [סוטה פ"ה מ"ג]; - הוא וכל אלף אמה אסור לעשותו שדה) ? (וקסלקא דעתא לא שדה לבן ולא שדה אילן).

לא, צריכא לרבי אלעזר (דפליג התם), דאמר: (במה דברים אמורים? בערי הלויים, אבל בערי ישראל) עוֹשִׁין שְׂדֵה - מַגְרֵשׁ, וְלֹא מַגְרֵשׁ - שְׂדֵה; הֵכָא - מִשּׁוּם נֹוִי הָעִיר לֹא עֲבָדִין;

ולרבנן נמי, דאמרי 'אין עוֹשִׁין שְׂדֵה - מַגְרֵשׁ, וְלֹא מַגְרֵשׁ - שְׂדֵה' - הֵנִי מִלִּי זְרַעִים, אֲבָל אֵילָנוֹת עֲבָדִין (בתוך אלף אמה), וְהֵכָא (בתוך עשרים וחמש אמה) - מִשּׁוּם נֹוִי הָעִיר - לֹא (אין עוֹשִׁין).

וּמִנָּה תִּמְרָא דְשָׂאנִי בֵּין זְרַעִין לֵאֵילָנוֹת?

דְּתַנִּיא: קִרְפָּף יוֹתֵר מִבֵּית סַאֲתִים שֶׁהוּקֵף לְדִירָה (סאתים הוא שיעור חצר המשכן; ונתנהו חכמים שיעור לכל היקף שלא הוקף לדור בתוכו, או להשתמש מן הבית לתוכו, כגון קרפף שבבקעה; אבל המוקף לדירה - אפילו בית עשרה כורין - מטלטלין בו; וקאמר הכא: יתר מבית סאתים שהוקף לדירה - הוא מותר לטלטל בכולו): נִזְרַע רֹבּוֹ (בטלו הזרעים שם דירה ממנו) - הֵרִי הוּא כְּגִינָה (שאין הקפה לדירה, הואיל ויתר מבית סאתים הוא), וְאִסּוּר (אין מטלטלין בו עוד); (אבל) נִיטַע רֹבּוֹ (באילנות) - (אין האילנות מבטלין תורת דירתו ממנו, ו) הֵרִי הוּא כְּחֶצֶר (שלפני הבתים שהקיפוה לדירה), וּמוֹתֵר [וכמו שאין אילנות מבטלים את ההגדרה של השטח מבית דירה לגינה, כן אילנות עבדין באלף הקרובים לעיר, אבל לא במרחק פחות מעשרים וחמש אמות].

וְאִם הָעִיר קִדְמָה קוֹצֵץ וְאִינוּ נֹותֵן דְּמִים וְכו' [ואם אילן קדם - קוֹצֵץ וְנֹותֵן דְּמִים]:

מֵאִי שְׁנָא גְבִי בּוֹר (דבעינן נמי הרחקה, וקתני נמי: אם הבור קדמה - קוֹצֵץ, וְנֹותֵן בַּעַל הַבּוֹר דְּמֵי הָאֵילָן לְבַעַל הָאֵילָן), דְּקֵתְנִי 'קוֹצֵץ וְנֹותֵן דְּמִים', וּמֵאִי שְׁנָא הֵכָא דְּקֵתְנִי 'קוֹצֵץ וְאִינוּ נֹותֵן דְּמִים'?

אִמְרַב כְּהֵנָּה: קִידְרָא דְּבִי שׁוֹתְפִי - לֹא חֲמִימָא וְלֹא קִירָא (שזה סומך על זה; אף כאן: דמי האילן - מי יתנם? אם באת להטילם על בני העיר - כל אחד אומר "ממני לא יתחילו", ונמצא האילן עומד והעיר מגונה, ואין זו תפארת ארץ ישראל).

וּמֵאִי קוֹשִׁיא (מבור לעיר, דאיצטריך לשנויי הכי)? דְּלִמָּא שָׂאנִי הִזִּיקָא דְּרַבִּים מֵהִזִּיקָא דְּיַחִיד (לא חייבו חכמים לקוץ אילנו בשביל בור היחיד בלא דמים, אבל בשביל היזק רבים חייבוהו לקוץ)?

אֵלָּא: אִי אִיתְּמַר דְּרַב כְּהֵנָּה - אֲסִיפָא אִיתְּמַר: 'אִם הָאֵילָן קִדְמָה - קוֹצֵץ וְנֹותֵן דְּמִים'; וְלִימָא לֵהוּ "הָבוּ לִי בְרִישָׁא דְּמִי, וְהָדָר אִיקוּץ"? אִמְרַב כְּהֵנָּה: קִידְרָא דְּבִי שׁוֹתְפִי - לֹא חֲמִימָא וְלֹא קִירָא (אם באת להמתין עד מתן מעות - יעמוד לאורך ימים: בני העיר סומכין זה על זה, ובעל האילן רוצה בכך; לפיכך: יקוץ - ואחרי כן יגבה מעותיו מהן בבית דין).

סַפֵּק זֶה קִדְמָה וְסַפֵּק זֶה קִדְמָה - קוֹצֵץ וְאִינוּ נֹותֵן דְּמִים:

מֵאִי שְׁנָא מְבוֹר דְּאִמְרַת 'לֹא יְקוּץ'?

הֵתֵם (גבי בור) דּוּדָאִי (דודאי של אילן - אם ודאי קדם) לֹא לְמִיקָץ קָאִי (כדקתני: 'אם האילן קדם - לא יקוץ') - סַפִּיקוּ נְמִי לֹא אִמְרִינָן לִיה 'קוּץ' (ספיקו נמי לא אמר ליה 'קוץ', שעל הניזק להביא ראיה)!; הֵכָא - דּוּדָאִי (נמי) לְמִיקָץ קָאִי (אלא שנוטל דמים, כדקתני: 'אם האילן קדם קוֹצֵץ וְנֹותֵן דְּמִים') - סַפִּיקוּ נְמִי אִמְרִינָן לִיה 'קוּץ' (ממה נשך על כרחך); וְאִי מִשּׁוּם דְּמִי (וכשבא לגבות דמים) - אִמְרִינָן לִיה: אִיִּיתִי רֵאִיה (דאת קדמת) - וְשָׁקוּל.

מִשְׁנָה:

מִרְחִיקִין אֶת גּוֹרֵן קְבוּעַ (בגמרא מפרש מאי קביעותא) מִן הָעִיר חֲמִשִּׁים אֲמָה (מפני המזיק המזיק את בני העיר כשהוא זורה, וגם הזרעים [בגינות העיר] הוא מייבש). לֹא יַעֲשֶׂה אָדָם גּוֹרֵן קְבוּעַ בְּתוֹךְ שְׁלוֹ אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אֲמָה לְכָל רוּחַ; וּמִרְחִיק [את הגורן] מִנְטִיעוֹתָיו שֶׁל חֲבִירוֹ וּמִנִּירוֹ ('נִיר' היא חרישה שחורשין בימי הקיץ, ואין זורעין בו עד ימות החורף, כדי שימותו שרשי הקוצים והעשבים, כדכתיב 'נִירוֹ לָכֶם נִיר וְאֵל תִּזְרְעוּ אֶל קוֹצִים' (ירמיהו ד)) בְּכַדִּי שֶׁלֹא יִזִּיק (ובגמרא מפרש מאי הִזִּיק דְּמוֹץ לִנִיר; הָאִי שִׁיעוּרָא - מִשְׁמַע בְּצִיר מִחֲמִשִּׁים אֲמָה; וּבְגִמְרָא פְרִיךְ: מֵאִי שְׁנָא מִרְישָׁא, דְּאִמְרַת 'אֵלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ חֲמִשִּׁים אֲמָה לְכָל רוּחַ').

גְּמָרָא:

מאי שנא רישא [שאמרה המשנה 'חמישים אמה'] ומאי שנא סיפא [בכדי שלא יזיק?]

אמר אביי: סיפא - אתאן לגורן שאינו קבוע. היכי דמי גורן שאינו קבוע?

אמר רבי יוסי ברבי חנינא: כל שאינו זורה ברחת (שאין הכרי גדול, ואין צריך לזרות ברחת, אלא הרוח מנשבת בכרי והמוץ נדף מאליו. 'רחת': פל"ה בלע"ז; כשהכרי גדול צריך להגביה התבואה ברחת, וזרק כלפי מעלה, והרוח מנשבת ודוחפת המוץ למרחוק).

רב אשי אמר (שיעורא דסיפא כרישא), (ו)מה טעם? קאמר: מאי טעמא מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה? - כדי שלא יזיק.

מיתיבי: מרחיקין גורן קבוע מן העיר חמשים אמה; וכשם שמרחיקין מן העיר חמשים אמה - כך מרחיקין מדלועיו ומקשוואיו (נטיעה שהקשוואין והדלועין גדילין בה), ומנטיעותיו ומנירו של חבירו חמשים אמה, כדי שלא יזיק; בשלמא לרב אשי ניחא (דקתני בכולהו חמשים אמה), אלא לאביי קשיא?

- קשיא [עיי' תוספות ד"הקשיא לאביי].

בשלמא ממקשוואיו ומדלועיו: דאזיל אבקא ואתי בליביה, ומצוי ליה [ומיבש אותם]; אלא מנירו [חרישה לאחר הקציר?] - אמאי?

אמר רב אבא בר זבדא, ואיתימא רבי אבא בר זוטרא: מפני

(בבא בתרא כה, א)

שעושה אותו גלל (מרבח לו זבל, ושורף את הזרעים שנזרעו בו).

משנה:

מרחיקין את הנבלות ואת הקברות ואת הבורסקי מן העיר חמשים אמה (משום ריח רע);

אין עושין בורסקי אלא למזרח העיר (שאין הרוח מזרחית קשה תדיר אלא אם כן באה לפורענות, אבל כדרכה היא חמה ומנשבת בנחת, דכתיב (יונה ד) 'רוח קדים חרישית ותך השמש וגו'; לפיכך אינה מביאה הריח לעיר), רבי עקיבא אומר: לכל רוח הוא עושה חוץ

ממערבה (בגמרא מפרש טעמא), ומרחיק חמשים אמה;

ומרחיקין את המשרה מן הירק, ואת הכרישין מן הבצלים, ואת החרדל מן הדבורים;

ורבי יוסי מתיר בחרדל.

גמרא:

איבעיא להו: רבי עקיבא היכי קאמר: 'לכל רוח הוא עושה וסומך' (אינו צריך להרחיק חמשים אמה), חוץ ממערבה דמרחיק חמשים אמה ועושה? או דלמא 'לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערבה דאינו עושה כלל' (ומרחיק חמשים אמה דקאמר רבי עקיבא - אשאר רוחות דרישא קאי)?

תא שמע דתניא: רבי עקיבא אומר: לכל רוח הוא עושה ומרחיק חמשים אמה, חוץ ממערבה דאינו עושה כל עיקר, מפני שהיא תדירא.

אמר ליה רבא לרב נחמן: מאי 'תדירא'? אילימא תדירא ברוחות (אותו צד תדיר ברוח: שרוח מערבית מנשבת תדיר משאר רוחות) - והא אמר רב חנן בר אבא

אמר רב: ארבע רוחות מנשבות בכל יום, ורוח צפונית עם כולן (רוח צפונית מנשבת עם כל אחת מהרוחות, לפי שהיא רכה ומתוקה וצלולה, כדאמר ביבמות (דף עב.)):

'וממתקתן', שאילמלא כן - אין העולם מתקיים אפילו שעה אחת; ורוח דרומית קשה מכולן; ואילמלא בן נץ (מלאך העשוי בדמות נץ) שמעמידה

(בכנפיו) - מחרבת את העולם, שנאמר (איוב לט, כו) המבינתך יאבר נץ יפרוש כנפיו לתימן;

אלא מאי 'תדירא' - תדירא בשכינה (במערב היא שוכנת), דאמר רבי יהושע בן לוי: בואו ונחזיק טובה לאבותינו (אנשי כנסת הגדולה שאמרו מקרא זה בספר עזרא), שהודיעו מקום תפלה דכתיב (נחמיה טו) [אתה הוא ה' לבדך את עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם] וצבא השמים (השמש והירח העומדים במזרח) לך משתחיים (למערב).

מתקיף לה רב אחא בר יעקב: (הם למזרח משתחיים - וכי תימא אין דרך להשתחוות סמוך לרב -) ודלמא (הם עושין) כעבד שנוטל פרס (מתן) מרבו וחוזר לאחוריו

ומשתחוה (כשהוא הולך לאחוריו: משנטל פרס מתרחק תמיד בהשתחויה)? קשיא.

ורבי אושעיא סבר: שכינה בכל מקום, דאמר רבי אושעיא: מאי דכתיב (נחמיה טו) 'אתה הוא ה' לבדך אתה עשית את השמים וגו' [שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כלם וצבא השמים לך משתחוים] (בתור 'וצבא השמים' כתיב, ועל עסקי שליחות צבא השמים הוא משבח, ואומר 'אתה הוא לבדך במדה זו')? - שלוחיך לא כשלוחי בשר ודם: שלוחי בשר ודם, ממקום שמשלחים לשם מחזירים שליחותן (כשבאין לומר 'עשינו שליחותך' - צריכין לשוב אל מקום שהשולחם עומד שם), אבל שלוחיך - למקום שמשלחין משם מחזירין שליחותן (פירוש: באותו מקום שנשלחו שם - אף שם השכינה מצויה, ואומרים לו 'עשינו שליחותך'), שנאמר (איוב לח, לה) 'התשלח ברקים וילכו ויאמרו לך הננו'; 'יבאו ויאמרו' לא נאמר, אלא 'וילכו ויאמרו': מלמד שהשכינה בכל מקום.

ואף רבי ישמעאל סבר שכינה בכל מקום, דתנא דבי רבי ישמעאל: מניין ששכינה בכל מקום? - שנאמר (זכריה ב, ז) 'הנה המלאך הדובר בי יוצא ומלאך אחר יוצא לקראתו' (בנבואת זכריה, למד את ירושלים כמה ארכה וגו' ומלאך אחר יוצא לסתור שליחותו של ראשון, שחזר בו המקום, ולא יתן בה מדה, ואומר פרזות תשב ירושלים; והרי שניהם מאת השכינה באים); 'אחריו' לא נאמר, אלא 'לקראתו' (זה בא מכאן וזה בא מכאן): מלמד ששכינה בכל מקום.

ואף רב ששת (מאור עינים הוה) סבר שכינה בכל מקום, דאמר ליה רב ששת לשמעיה: לכל רוחתא אוקמן (העמידני להתפלל) לבר ממזרח, ולא משום דלית ביה שכינה אלא משום דמורו בה מיני (תלמידי עובדי עבודה זרה מורים הוראה להתפלל במזרח).

ורבי אבהו: אמר שכינה במערב, דאמר רבי אבהו: מאי 'אוריה'? - אוריה (אוריה) אני שמעתי כך קורין למערב בלשון פרסי. ולי נראה שכך קורין למזרח בלשון לעז, והיינו דקאמר 'אוריה': שהשכינה במערב, ופניו למזרח; נמצא המזרח אוריו).

אמר רב יהודה: מאי דכתיב (דברים לב, ב) 'יערוף כמטר לקחי' [תזל כטל אמרתי כשערים עלי דשא וכרביבים עלי עשב] (משה רבינו דימה את התורה לארבע רוחות: כשם שאי אפשר בלא הם - כך אי אפשר לעולם בלא תורה) - זו רוח מערבית שבאה מערפו של עולם (אני שמעתי מחזקו של עולם, על שם שהשכינה במערב סביב ליה; ואני אומר 'מאחוריו של עולם': שהמערב קרוי 'אחור', שנאמר: 'הן קדם אהלך ואיננו ואחור ולא אבין וגו' (איוב כג));

'תזל כטל אמרתי' - זו רוח צפונית שמזלת את הזהב (שמחממת ומביאה שרב ורעבון בא, והזהב זל), וכן הוא אומר (דכתיב זילותא גבי זהב): (ישעיהו מו, ו) 'הזלים זהב מכיס' [וכסף בקנה ישקלו ישכרו צורף ויעשהו אל יסגדו אף ישתחוו];

'כשעירים עלי דשא' - זו רוח מזרחית שמסערת את כל העולם כשעיר (דש);

'וכרביבים עלי עשב' זו רוח דרומית שהיא מעלה רביבים ומגדלת עשבים.

תניא: רבי אליעזר אומר: עולם -

(בבא בתרא כה, ב)

לאכסדרה (שאין לה דופן רביעית) הוא דומה; ורוח צפונית אינה מסובבת (במחיצה), וכיון שהגיעה חמה אצל קרן מערבית צפונית - נכפפת ועולה למעלה מן הרקיע (ומהלכת את רוח צפון בגגו של רקיע). ורבי יהושע אומר: עולם - לקובה (אהל שכולו מוקף) הוא דומה, ורוח צפונית מסובבת, וכיון שחמה מגעת לקרן מערבית צפונית (בלילה; שהחמה לעולם מהלכת רוח צפונית בלילה, ומן המערב היא פונה לצפון, שכך הילוכה: מן המזרח לדרום, מן הדרום למערב, וממערב לצפון) - מקפת וחוזרת אחורי כיפה (דרך חלון), שנאמר (קהלת א, ו) 'הולך אל דרום וסובב אל צפון וגו' [סובב סבב הולך הרוח ועל סביבתי שבת הרוח]; 'הולך אל דרום' - ביום (היקף היום קרוי 'הילוך', שהוא בתוך החלל; ואת היקף הלילה קרוי 'סיבוב', שהוא מקיף בחוץ; וביום לעולם מהלכת בדרום; אפילו ביום קצר - אינו מהלך פחות מרוח דרומית), 'וסובב אל צפון' - בלילה (אף בלילה קצרה של תקופת תמוז - אינו סובב פחות מרוח צפונית), 'סובב סובב הולך הרוח ועל סביבותיו שבת הרוח'.

הוא [רבי יהושע] היה אומר: אתאן לרבי אליעזר (שאמר 'לאכסדרה דומה'): (איוב לז, טו) 'מן החדר תבא סופה' [וממזרים קרה] - זו רוח דרומית, וממזרים קרה -

זו רוח צפונית (שהדופן מזרחית ופרוצה), (פסוק י) מנשמת אל יתן קרח [ורחב מים במוצק] - זו רוח מערבית, ורחב מים במוצק - זו רוח מזרחית. והאמר מר: רוח דרומית מעלה רביבים ומגדלת עשבים (וכאן אתה אומר רוח מזרחית מביאה מים)?

לא קשיא: הא דאתיא מטרא בניחותא (בא מן הדרום), הא בשפיכותא (וכי אתיא בשפיכותא - בא מן המזרח, כדכתיב: 'מים במוצק' [אולי: כאילו יוצקים את המים]).

אמר רב חסדא: מאי דכתיב (איוב לז, כב) מצפון זהב יאתה [על אלוה נורא הוד]? - זו רוח צפונית, שמזלת את הזהב, וכן הוא אומר (ישעיהו מו, ו) הַזָּלִים זהב מכיס [וכסף בקנה ישקלו ישכרו צורף ויעשהו אל יסגדו אף ישתחוו].

אמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש לא הוגשמה רוח דרומית (שהיתה רגילה להביא רביבים טובים), שנאמר (ישעיהו ט, יט) ויגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו [איש בשר זרעו יאכלו], וכתוב (תהלים פט, יג) צפון וימין אתה בראתם [תבור וחרמון בשמך ירננו] (אלמא 'ימין' הוא דרום, וכתוב ביה רעב).

ואמר רפרם בר פפא אמר רב חסדא: מיום שחרב בית המקדש אין הגשמים יורדין מאוצר טוב, שנאמר (דברים כח, יב) 'יפתח ה' לך את אוצרו הטוב (וסיפא לתת מטר ארצך): [את השמים לתת מטר ארצך בעתו ולברך את כל מעשה ידך והלוית גוים רבים ואתה לא תלוה]: בזמן שישראל עושין רצונו של מקום וישראל שרויין על אדמתם - גשמים יורדין מאוצר טוב, בזמן שאין ישראל שרויין על אדמתם - אין גשמים יורדין מאוצר טוב.

אמר רבי יצחק: הרוצה שיחכים - ידריס (בתפלתו יחזיר פניו לדרום), ושיעשיר - יצפין, וסימניך (שלא תחליף): שלחן בצפון ומנורה בדרום.

ורבי יהושע בן לוי אמר: לעולם ידריס, שמתוך שמתחכם - מתעשר, שנאמר (משלי ג, טז) אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד. והא רבי יהושע בן לוי אמר 'שכינה במערב'? דמצדד אצדודי (מעט לצד דרום).

אמר ליה רבי חנינא לרב אשי: כגון אתון דיתביתו בצפונה דא"י - אדרימו אדרומי (שתהיו פונים לצד ירושלים, משום דכתיב (מלכים א ח): והתפללו אליך דרך ארצם וגו').

ומנא לן דבבל לצפונה דארץ ישראל קיימא? דכתיב (ירמיהו א, יד) [ויאמר ה' אלי] מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ.

מרחיקין את המשרה מן הירק וכו': תנא: רבי יוסי מתיר בחרדל, שיכול לומר לו: "עד שאתה אומר לי 'הרחק חרדלך מן דבוריי' (שאני מזיק, ועלי להרחיק את עצמי) - (אני אומר לך שאתה מזיק): הרחק דבורך מן חרדליי, שבאות ואוכלות לגלוגי חרדליי (פרחי חרדליי)!"

משנה:

מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה, ובחרוב ובשקמה (שרשיהם מרובים) - חמשים אמה, בין למעלה (שאחד מהן מלמעלה: בגובה שיפוע הר, והשני בשפולו) בין מן הצד (בקרע שוה).

אם הבור קדמה - קוצץ ונותן דמים (דכיון דברשות נטע, שאינו מזיק עד זמן גדול - לא חייבוהו חכמים לקוץ בלא דמים בשביל הזיקא דיחיד), ואם אילן קדם - לא יקוץ; ספק זה קדם וספק זה קדם - לא יקוץ.

רבי יוסי אומר: אף על פי שהבור קודמת לאילן - לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו.

גמרא:

תנא: בין שהבור למטה ואילן למעלה, בין שהבור למעלה ואילן למטה.

בשלמא בור למטה ואילן למעלה - קא אזלין שרשין מזקי לה לבור, אלא בור למעלה ואילן למטה - אמאי?

אמר רבי חגא בשם רבי יוסי: מפני שמחלידין (לשון 'חלדה' דהלכות שחיטה (חולין דף לב.): שמהלכת מתחת לקרקעית הבור) את הקרקע, ומלקין קרקעיתה של בור.

רבי יוסי אומר: אף על פי שהבור קודמת לאילן - לא יקוץ, שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו:
אמר רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי (שעל הניזק להרחיק את עצמו).

אמר רב אשי: כי הואן בי רב כהנא, הוה אמרינן: מודי רבי יוסי בגירי דידיה (היכא דמטי ליה הזיקא מתוך ידיו של מזיק, כההיא דאמרינן ב'הבית והעלייה' בבא מציעא דף קיז.): הנהו בי תרי, חד דייר עילאי וחד דייר תתאי איפחית מעמיבה, וכל אימת דמשי ידיה - נפלי עליה דתתאי, דכשנפלין מידו ממש על התחתון קרי ליה 'גירי דיליה', וכי פסקי והדר נפלי - לא קרי ליה 'גירי דיליה'.

פאפי יונאה (כך שמו על שם מקומו) - עני והעשיר הוה [עיי' תוספות], בנה אפדנא; הוה הנך עצורי (עוצרי שומשמין לעשות שמן) בשיבבותיה, דכי הוה דייקי שומשמי - הוה ניידא אפדניה; אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: כי הואן בי רב כהנא הוה אמרינן: מודי רבי יוסי בגירי דיליה (והכא נמי מידיהם הוא בא לו: שמכח מכותיהם הוא מרעיד) [והדין עם פאפי יונאה]. וכמה (תנוד אפדנא דבעי ארחוקי)?

(בבא בתרא כו, א)

כדנייד נכתמא אפומיה דחצבא (שאם יניחו כד על חומה, וכסויה עליה - ינוע הכיסוי מחמת הרעדה).

דבי בר מריון בריה דרבין, כי הוה נפצי כיתנא - הוה אזלא רקתא (מה שמנערין מן הפשתן) ומזקא אינשי. אתו לקמיה דרבינא. אמר להו: כי אמרינן 'מודה רבי יוסי בגירי דיליה' - הני מילי דקא אזלא מכחו; הכא - זיקא הוא דקא ממטי לה. מתקיף לה מר בר רב אשי: מאי שנא מ'זורה ורוח מסייעתו' (בשבת, דחייב, ואף על פי שהרוח מסייעתו חשיב ליה 'עושה מלאכה', אלמא 'גירי דיליה' ניהו)? אמרוה קמיה דמרימר, אמר להו: היינו זורה ורוח מסייעתו (כי היכי דלענין שבת הוי כחו - לענין נזקין נמי כחו חשיב ליה). ולרבינא (בשלמא זורה ורוח מסייעתו לא הויא ליה פירכא, דקסבר: ממונא מאיסור שבת לא ילפינן, דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה; וכהאי גוונא מתרצינן ליה להא פירכא בבבא קמא ב'הכונס צאן לדיר' (דף ס.)) - מאי שנא מגן היוצא מתחת הפטיש ('גץ' = אטנצייל"א, היוצאת מן הברזל כשהפטיש מכה עליו) והזיק, דחייב לשלם (והרי הוליון הרוח)!?
התם ניחא ליה דליזל (לחוק, שלא ידליק את ביתו), הכא לא ניחא ליה דליזל. [עיי' תוספות ד"ה זיקא הוא דקא ממטי לה]

משנה:

לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו, אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; אחד גפנים ואחד כל אילן (בין שדה הלבן בין שדה האילן; וטעמא כדי עבודת הכרם: שכשיחרוש את אילנותיו לא יהא צריך להכניס מחרישתו לתוך שדה חבירו).
היה גדר בינתיים - זה סומך לגדר מכאן וזה סומך לגדר מכאן.
היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו - מעמיק (להן בעל השדה שיצאו לתוכו בעומק) שלשה טפחים, כדי שלא יעכב את המחרישה.
היה חופר בור שיח ומערה - קוצץ ויורד, והעצים שלו (בגמרא מפרש של מי).

גמרא:

תנא: ארבע אמות שאמרו - כדי עבודת הכרם.
אמר שמואל: לא שנו אלא בארץ ישראל, אבל בבבל - שתי אמות (שמחרישתן קצרה).
תניא נמי הכי: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו שתי אמות. והא אנן תנן ארבע אמות? אלא לאו - כדשמואל?
שמע מינה.

ואיכא דרמי לה מירמא: תנן: לא יטע אדם אילן סמוך לשדה חבירו אלא אם כן הרחיק ממנו ארבע אמות; והתניא שתי אמות?
אמר שמואל: לא קשיא: כאן בבבל, כאן בארץ ישראל.

רבא בר רב חנן הווי ליה הנהו דיקלי אמיצרא דפרדיסא (כרם) דרב יוסף; הווי אתו צפורי, יתבי בדיקלי ונחתי בפרדיסא, ומפסדי ליה.
אמר ליה: "זיל קוץ!"
אמר ליה: "והא ארתיקי לי (ארבע אמות)!"
אמר ליה: "הני מילי - לאילנות, אבל לגפנים בעינן טפי."
והא אנן תנן 'אחד גפנים ואחד כל אילן'?"
אמר ליה: "הני מילי - אילן לאילן וגפנים לגפנים, אבל אילן לגפנים בעינן טפי."
אמר ליה: "אנא - לא קייצנא, דאמר רב: האי דיקלא דטעין קבא אסור למקציה! ואמר רבי חנינא: לא שכיב שכחת (כך שמח) פרי, אלא דקץ תאנתא בלא זימניה; מר - אי ניחא ליה - ליקוץ" [עיי' תוספות ד"ה אנא לא קייצנא: פירוש כל המשניות שלמדנו עד כאן שאמרו לקוץ - באילנות סרק!].

רב פפא הוה ליה הנהו דיקלי אמיצרא דרב הונא בריה דרב יהושע; אזל, אשכחיה (רב פפא לרב הונא) דהוה חפר וקא קאיץ שרשיו; אמר ליה: "מאי האי (אמאי קייצתא)?"
אמר ליה: "תנן: היו שרשים יוצאים לתוך של חבירו - מעמיק שלשה, כדי שלא יעכב המחרישה!"
אמר ליה: "הני מילי שלשה - מר קא חפר טפי!"
אמר ליה: "אנא - בורות שיחין ומערות קא חפרנא, דתנן: "היה חופר בור שיח ומערה - קוצץ ויורד, והעצים שלו".
אמר רב פפא: אמרי ליה כולהי (הבאתי לו ראיות הרבה שלא יקוץ), ולא יכילי ליה,

(בבא בתרא כו, ב)
עד דאמרי ליה הא דאמר רב יהודה [עיי' תוספות]: 'מצר שהחזיקו בו רבים (לעשותו להן דרך) [רבנו גרשום: אבותי ואבות אבותי] - אסור לקלקלו (אף על פי שהוא של יחיד; ואנא נמי - הא אחזיקי ליה).
לבתר דנפק (רב פפא), אמר (רב הונא): אמאי לא אמרי ליה: כאן בתוך שש עשרה אמה כאן חוץ לשש עשרה אמה (בתוך שש עשרה אמה לאילן הויא חזקה דאילן, אבל חוץ לשש עשרה אמה - אין חזקתו חזקה: שאף על פי ששרשיו מתפשטין עשרים וחמש אמה - אינן יונקין אלא בתוך שש עשרה אמה סמוך לאילן, וכדאמרינן לקמן, ואנא חוץ לשש עשרה אמה קייצנא) ! ?

היה חופר בור שיח ומערה - קוצץ ויורד, והעצים שלו:
בעא מיניה יעקב הדייבא (דמן הדייבא מרב חסדא: עצים של מי?
אמר ליה: תניתוה!): 'שרשי אילן של הדיוט הבאין בשל הקדש: לא נהנין (מדרבנן) ולא מועלין (אם נהנה לא מעל; אלמא לא קדשי); אי אמרת בשלמא בטר אילן אזלינן - משום הכי לא מועלין; אלא אי אמרת בטר קרקע אזלינן - אמאי לא מועלין?
אלא מאי, בטר אילן אזלינן? אימא סיפא: של הקדש הבאים בשל הדיוט - לא נהנין ולא מועלין' (לא נהנין איצטריכא ליה) ואי בטר אילן אזלינן - אמאי לא מועלין?
מידי איריא בגידוליין הבאין לאחר מכאן עסקינן, וקא סבר אין מעילה בגידוליין (מסקנא דקושיא הוא, כלומר: מכולה לאו איריא היא: לא למשמע מינה בטר אילן, ולא למשמע מינה בטר קרקע; דטעמא - משום דהנך שרשים גידולים הבאים לאחר שהוקדש האילן הוא, ואיכא למאן דאמר במסכת מעילה: 'אין מועלין בגידוליין' - אפילו שרשי הקדש בשדה הקדש) !
רבינא אמר: לא קשיא: כאן (רישא דקתני בטר אילן אזלינן) - בתוך שש עשרה אמה; כאן (וסיפא, דקתני של הקדש באין בתוך של הדיוט לא מועלין) - חוץ לשש עשרה אמה.

אמר עולא: אילן הסמוך למצר: בתוך שש עשרה אמה - גזלן הוא (שיונק משדה חבירו), ואין מביאין ממנו בכורים (אין צריך להביא ממנו בכורים, דבעינן 'אשר תביא מארצך' (דברים כו)).

מנא ליה לעולא הא? אילימא מדתנן [שביעית פ"א מ"ו]: עשר נטיעות המפוזרות בתוך בית סאה (לארכו ולרחבו, כולן בשוה, יונקות מכל בית סאה, וכולם צריך להם) - חורשין כל בית סאה בשבילן עד ראש השנה (ומותר לחורשו ערב שביעית עד ראש השנה, שהלכה למשה מסיני הוא; ובית סאה = חמשים אמה על חמשים אמה, שחצר המשכן קרוי בית סאתים והוא מאה על חמשים); כמה הווי להו (בית סאה, כי עבדת להו רצועה של אמה רוחב)? - תרי אלפים וחמש מאה גרמידי (שהרי יש כאן חמשים רצועות של חמשים אמה, ועולות לאלפים וחמש מאות אמה); (חלוק אותן לעשר אילנות) - לכל חד וחד כמה מטי ליה? - מאתן וחמשינן (תמצא צירוף קרקע יניקת כל אילן ואילן בין הכל = מאתן וחמשינן אמה אורך באמה רוחב).

הא לא הוי (כ)דעולא (דשיעור עולא נפיש, דאמר: דאילן יונק שש עשרה לכל צד - הרי שלשים ושתים על שלשים ושתים; עשה מהן רצועה אחת של אמה רוחב כאשר עשית מבית סאה, תמצאנה של אלף וכ"ד אמה, שהרי יש כאן שלשים ושתים רצועות כל אחת ואחת שלשים ושתים אמה)!

ואלא מדתנן [שביעית פ"א מ"ה]: שלשה אילנות (גדולים שיונקים יותר מן הנטיעות ומפוזרין בבית סאה לארכו ולרחבו בשוה) של שלשה בני אדם (אף על פי שאינו של אדם אחד, אלא של שלשה בני אדם) - הרי אלו מצטרפין (מצטרפין להיות שדה אילן) וחורשין כל

(בבא בתרא כז, א)

בית סאה בשבילן (ולחורש כל בית סאה בשבילן ערב שביעית עד עצרת, כדין שדה אילן; ואם לאו - אין חורשין אלא כל אחד כדי צרכו, דהיינו תחתיו וחוצה לו 'כמלא אורה וסל', והשאר הוי שדה הלבן, ואין חורשין אותו אלא עד הפסח); כמה הווי להו? - תרי אלפי וחמש מאה גרמידי (על אמה רוחב); לכל חד כמה מטי ליה (לכל חד מהנך אילנות)? תמני מאה ותלתין ותלתא ותילתא! אכתי נפיש ליה (אכתי נפישין להו שש עשרה אמה) דעולא (דהוי אלף וכ"ד)?!

לא דק (עולא לא דקדק כל כך, הואיל וקרוב לשיעור זה קאמר, ולא איכפת ליה). אימור דאמרינן 'לא דק' (היכא דאזיל) לחומרא, לקולא 'לא דק' מי אמרינן (הכא קא אזיל לקולא: דאינו יונק כל כך, וקאמר איהו דיונק, ופטר ליה מביכורים)? מי סברת (שש עשרה אמה דעולא) בריבועא קא אמרינן (דליהוי שלשים ושתים על ל"ב כדקאמרינן)? בעיגולא קא אמרינן (שכל סביביו יונק שש עשרה, והיינו 'בעיגולא'; דאילו ברבוע - נמצא כנגד האלכסון יותר משש עשרה אמה)!

מכדי: כמה מרובע יותר על העיגול? - רביע; (דל רביע מאלף וכ"ד - פשו להו שבע מאה ושתין ותמניא (אמות ברוחב אמה), אכתי פש ליה פלגא דאמתא (אכתי לא שוי שיעורי, דהשתא פשו להו שיעורי דמתניתין אדעולא פלגא דאמתא! ונמצא אילן יונק י"ו אמה ומחצה לכל צד, דהיינו ל"ג על ל"ג, דשיעורא דעולא תשס"ח, ושיעורא דמתניתין תתל"ג, ונפיש שיעורא דמתניתין אדעולא ס"ה אמות באמה רוחב! חלוק הרצועה לרוחב הרי - ק"ל אמה אורך ברוחב חצי אמה; הקף מהם האילן: ל"ב אמה לצפון וכנגדו לדרום, נמצא מהצפון לדרום ל"ג, שהרי הוספת עליו חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן, ובידך נשארו ס"ו ברוחב חצי אמה; תן חציין למזרח וחציין למערב - נמצא מוקף ברבוע; ולא דקדק הגמרא כל כך דנקט 'פלגא דאמתא' דהא עולא - בעיגול קאמר, ואילו בעיגול הייתי יכול להוסיף עליו שני שלישי אמה לכל צד; אלא משום האי פורתא לא דק כולי האי; ואית דגרסי 'פש ליה תרי תילתי דאמתא'!?

היינו דלא דק (עולא, דהוה מצי למימר 'שיתסרי ופלגא'), ולחומרא לא דק (ואזיל לחומרא ולא צמצם שיעורו).

[עיי' תוספות ד"ה הכי גריס ר"ת]

תא שמע [ביכורים פ"א מ"א]: הקונה אילן וקרקעו - מביא וקורא; מאי? לאו כל שהוא (חוץ לעביו של אילן לכל צד)? לא, י"ו אמה.

תא שמע [ביכורים פ"א מ"ו]: קנה שני אילנות בתוך של חבירו מביא ואינו קורא (לקמן תנן, ב'המוכר את הספינה': המוכר שתי אילנות לחבירו ולא פירש לו קרקע לא קנה קרקע, אבל קנה שלשה - קנה קרקע, ואף על פי שלא פירש; הלכך: גבי ביכורים נמי: שתי אילנות מביא ואינו קורא, דלא מצי למימר 'פרי האדמה אשר נתתה לי' (דברים כו)) - הא שלשה (דקנה קרקע) מביא וקורא; מאי? לאו כל שהוא (משום דקנה קרקע מעט סביבם)? לא, הכא נמי י"ו אמה (משום דקנה שש עשרה אמה סביב כל אחד).

¹ אליבא דאהלכה למעשה בימי עולא - לא היו בכורים, ועולא החמיר בענין חצרות, לומר שהנוטע קרוב יותר הוא גזלן - ואסור לעשות כן אף על פי שאין לחייבו בדמי הנזק.

תא שמע [פאה פ"ג מ"ז]: רבי עקיבא אומר: קרקע כל שהוא חייב בפאה ובבכורים ('ובידוי' לא גרסינן ליה במתניתין במסכת פאה, דאין וידוי אלא במעשר, והוא אינו תלוי בקרקע) וכותבין עליו פרוזבול (תנן במסכת גיטין (דף לו.): הלל תיקן פרוזבול שראה שנמנעו העם מלהלוות מפני השביעית המשמטת, ועוברים על מה שכתוב השמר לך פן יהיה דבר וגו' עמד והתקין תקנה שלא תשמט: שיהא מוסר שטרותיו לבית דין וכותב עליהן פרוזבול וזה גופו של פרוזבול מוסר אני לכם פלוני ופלוני הדיינים שבמקום פלוני שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה; ותו לא משמטת ליה שביעית, דלא קרינא ביה 'לא יגוש' שאין תובע חובו אלא מב"ד; והתם מוקמינן לה בשביעית בזמן הזה, דרבנן, ואמרינן התם: 'אין כותבין פרוזבול אלא על הקרקע' אבל אין לו קרקע ללוה - לא כתבין ליה, דהלואה דלא שכיחא היא, דמסתמא אין אדם סומך אלא על קרקע הלוה, וכשאין לו - לא תיקן הלל פרוזבול),

(בבא בתרא כז, ב)

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות (דתנן בקדושין (דף כו.): נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה: שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה, וקרקע נקנה בכסף, ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד - כיון שנתן דמי הקרקע, או מסר לו שטר מכירת קרקע, או החזיק בקרקע מדעת מוכר - נקנו המטלטלין בלא משיכה; קתני מיהא 'קרקע כל שהוא חייב בביכורים', וקסלקא דעתא: ביכורי אילן קאמר)

הכא במאי עסקינן? - בחיטי (שכל שבעת המינים חייבים בביכורים); דיקא נמי, דקתני כל שהוא - שמע מינה.

תא שמע: אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל - טבל וחולין מעורבין זה בזה (שאין סומכין על הברירה לחלקו לחצאים ולומד שלצד הארץ חייבין, ושלצד החוץ פטורין), דברי רבי; רבן שמעון בן גמליאל אומר: הגדל בחיוב - חייב, הגדל בפטור - פטור; עד כאן לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה [רבן שמעון בן גמליאל - אבל אולי הוא סובר אין ברירה, אבל הכל הולך לפי מקום הגידול? ואולי זה כוונת המשך הגמרא: במפסיק צונמא אין עירבובלפי רבן שמעון בן גמליאל] ומר סבר אין ברירה, אבל גדל בפטור - דברי הכל פטור (שאם היו כל שרשיו בחו"ל - פטור, ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ, ולא אמרינן 'מן הארץ ינק')! הכא במאי עסקינן? - דמפסיק צונמא (באמצע שרשים: שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה).

אי הכי - מאי טעמיה דרבי?

דהדרי ערבי (האילן נעשה אחד למעלה בעביו)?

ובמאי קא מיפלגי?

מר סבר: אורא מבלבל (אף על פי שבתוך הקרקע כשני אילנות, הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד - מתערבין יונקותיו), ומר סבר: האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי.

ושש עשרה אמה ותו לא? והא תנן: מרחיקין את האילן מן הבור עשרים וחמש אמה (קשה לעולא דאמר י"ו אמה ותו לא)? אמר אביי: מיזל - טובא אזלי, אכחושי (בשדה חבירו) - לא מכחשי אלא עד שש עשרה אמה, טפי לא מכחשי (הלכך: טפי מהכי לאו גזלן הוא). כי אתא רב דימי אמר: בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן: אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה - מהו? אמר ליה: גזלן הוא, ואין מביאין ממנו בכורים. כי אתא רבין, אמר רבי יוחנן: אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה (נופו לתוך שדה של חבירו) - מביא וקורא, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ (התנה עמם שלא יקפידו על כך).

משנה:

אילן שהוא נוטה לשדה חבירו - קוצץ מלא המרדע (מלמד בקר) על גבי המחרשה (קוצץ הענפים עד גובה מלא מרדע, שלא יעכבוהו מלהולך מחרשתו שם); ובחרוב ובשקמה (שצילם מרובה וקשה לשדה) - כנגד המשקולת (כל מה שנוטה לתוך שדהו) (משקולת = חוט האמרוכלין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר). בית השלחין - כל האילן (אפילו אינו חרוב ושקמה) - (קוצץ) כנגד המשקולת (שהצל רע לבית השלחין). אבא שאול אומר: כל אילן סרק - כנגד המשקולת (בגמרא מפרש אהייא קאי).

גמרא:

איבעיא להו: אבא שאול - ארישא קאי (דקאמר תנא קמא 'קוצץ מלא מרדע' - ואפילו אילן סרק, חוץ מחרוב ושקמה, ואמר ליה אבא שאול: כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת) ? או אסיפא קאי (דקאמר תנא קמא 'כל האילן כנגד המשקולת', ואפילו אילן העושה פירות, ואמר ליה אבא שאול: כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת, אבל אילן העושה פירות - נמי 'מלא מרדע', ותו לא) ? תא שמע, דתניא: בית השלחין: אבא שאול אומר: כל האילן (כל האילנות) כנגד המשקולת, מפני שהצל רע לבית השלחין; שמע מינה ארישא קאי ! שמע מינה.

אמר רב אשי: מתניתין נמי דיקא, דקתני: 'כל אילן סרק'; אי אמרת בשלמא ארישא קאי (ולטפויי אתא [מחרוב ושקמה דקאמר תנא קמא]) - היינו דקתני 'כל אילן' (היינו דקאמר 'כל'), אלא אי אמרת אסיפא קאי - (מאי 'כל' ? הא לגרועי אתא!) 'אילן סרק' מיבעי ליה ! אלא לאו שמע מינה ארישא קאי - שמע מינה.

משנה:
אילן שהוא נוטה לרשות הרבים - קוצץ (מן הענפים התחתונות) כדי שיהא גמל עובר (תחת העליונות) ורוכבו;
רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי זמורות.
רבי שמעון אומר: כל האילן כנגד המשקולת, מפני הטומאה (מפרש בגמרא).

גמרא:
מאן תנא דבנזקין בתר אומדנא דהשתא אזלינן (דקתני 'קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו' - והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן) ?
אמר ריש לקיש: במחלוקת שנויה, ורבי אליעזר היא, דתנן: אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות. רבי אליעזר מתיר, בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים (אם תקרתה חזקה כל כך - מותר, ואף על גב שסופה שתתליע ותפחת).
רבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבנן: התם זימנין דמפחית ולא אדעתיה, אבל הכא: קמא קמא קאי קייץ ליה (כל ענף וענף שיקדים ויצמיח - יקצצנו).

רבי יהודה אומר: גמל טעון פשתן או חבילי זמורות:
איבעיא להו: שיעורא דרבי יהודה נפיש או דלמא שיעורא דרבנן נפיש?
פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש, דאי סלקא דעתא שיעורא דרבי יהודה נפיש - רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי (כשיבא גמל טעון פשתן היאך יעבור) ?
ואלא מאי - שיעורא דרבנן נפיש? רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עביד?
אפשר דגחין וחליף תותיה.

רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה:
תנא: 'מפני אהל הטומאה' (שמא יפול כזית מת אצל האילן, והרי הענפים ארוכים מאהילין עליו ועל עוברי הדרכים, ומביאים עליהם את הטומאה).
פשיטא: 'מפני הטומאה' תנן !
אי ממתניתין - הוה אמינא דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם (על האילן, ומתוך שענפיו רבים - הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ, ובני אדם עוברים תחתיה) וסגיא בדחלו לי בעלמא (ואי לא חיישינן אלא להכי - בדחלו לי בעלמא סגי ליה: לקוץ אחד אחד מבינתים, כדי להרחיק אויר ביניהם [כלומר: להרחיק בין הענפים על ידי גיזום העלים], ולא תעמוד שם [על הענפים] טומאה) - קא משמע לן (מתניתא דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד מזיק הוא את הרבים).

הדרן עלך 'לא יחפור'